

Ma'rifat

МАБРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

Kuch — bilim va tafakkurda

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 17 июнь, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 47 (7242)

Universiada — 2000 yulduzlari

Наманган шаҳрида бўлиб ўтган Республика талабаларининг «Универсиада — 2000» мусобақаларида шахмат бўйича аёллар ўртасида ғолибликни қўлга киритган Ўзбекистон Миллий университети талаба Севара Юсубалиева Президентимизнинг совғаси — «Тико» автомашинаси соҳибаси бўлди.

ЎЗА олган сурат.

ТЎРТОВЛОН ТУГАЛ БЎЛСА, УНМАГАНИН УНДИРАР

Халқимизда шундай нақл бор: «Олтовлон ола бўлса, оғзидагин олдирад. Тўртовлон тугал бўлса, унмаганин ундирад». Асрлар синовидан ўтган ушбу нақл Марказий Осиё иқтисодий ҳамжамиятига аъзо тўрт мамлакат — Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон ва Тожикистон давлатларининг ўзаро ҳамкорлигида яна бир бор исботини топиши, шубҳасиз.

ЎЗА хабарига кўра, шу йил 14 июнь куни Ўзбекистон Президенти Ислон Каримов Тожикистонга етиб келди. Душанбе аэропортида мамлакатимиз раҳбарини Тожикистон Президенти Имомали Раҳмонов кутиб олди. Шу куни Тожикистон Республикаси ҳукуматининг қароргоҳида Марказий Осиё иқтисодий ҳамжамиятига аъзо мамлакатлар — Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон ва Тожикистон раҳбарларининг тор доирадаги учрашуви бўлиб ўтди.

Учрашувда минтақа мамлакатлари ўртасида иқтисодий интеграция жараёнини янада фаоллаштириш, ҳамкорлик қўламини кенгайтириш, шунингдек, минтақа учун долзарб бўлган бошқа масалалар муҳокама қилинди.

Иқтисодий ҳамжамият Давлатлараро кенгашининг мажлисида ўзаро фикр алмашувлардан сўнг, Ҳамжамиятнинг 2005 йилгача бўлган муддатда интеграцияни ривожлантириш стратегияси ҳамда ҳамжамият давлатларининг 2002 йилгача бўлган муддатда ягона иқтисодий макон яратиш бўйича биринчи навбатда қиладиган саъй-ҳаракатлари дастури ҳақидаги қарорлар, шунингдек, давлат раҳбарларининг Афғонистондаги вазиятга доир ҳамда Сарез кўли билан боғлиқ муаммоларни ечиш бўйича халқаро ҳамжамият ва халқаро ташкилотларга мурожаатномалари қабул қилинди.

Шу куни мамлакатимиз раҳбари Ислон Каримов ўзи учун ажратилган қароргоҳда Қозоғистон Президенти Нурсултон Назарбоев билан учрашди. Учрашувда томонларни қизиқтирган масалалар юзасидан фикр алмашилди.

15 июнь куни Ўзбекистон Президенти Ислон Каримовнинг Тожикистонга расмий ташрифи бошланди. Тожикистон Президентининг қароргоҳида икки давлат раҳбарларининг яккама-якка суҳбати чоғида мамлакатларимиз ўртасидаги ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий алоқаларнинг бугунги аҳволи, минтақавий муаммолар ва бошқа муҳим масалалар юзасидан фикр алмашилди.

Ўзбекистон ва Тожикистон расмий делегациясининг ўзаро манфаатли алоқаларни ривожлантириш, муносабатларнинг ҳуқуқий пойдеворини мустаҳкамлаш, барча соҳаларда ҳамкорлик қўламини кенгайтириш билан боғлиқ масалалар муҳокама этилган музокара-ларидан сўнг ҳужжатларни имзолаш маросими бўлиб ўтди. Томонлар абадий дўстлик, жиноятчиларни топшириш тўғрисидаги шартномалар, чегараларни делимитация қилиш ҳақидаги меморандум, ҳуқуқий ахборот алмашиш ҳамда суд экспертизаси соҳасида ҳамкорлик борасида битимлар имзолади.

Ислон Каримовнинг Тожикистонга расмий ташрифи Душанбе шаҳри зиёлилари ва жамоатчилиги вакиллари билан бўлиб ўтган учрашувидан сўнг нихоясига етди.

ДАРСЛИК — МИЛЛИЙ ҒУРУРНИ
ТАРБИЯЛАШДА АСОСИЙ ОМИЛ
ҲИСОБЛАНАДИ
2-бет

ЮКСАЛИШ МЕЗОНИ
ИБН СИНО ҒОЯЛАРИДА
3-бет

ФАРЗАНДИНГИЗ ҲАЁТГА
ТАЙЁРМИ?
10-бет

АГАТА КРИСТИНИНГ
УЧИНЧИ МУҲАББАТИ
13-бет

ДЎСТЛИК ЖАМИЯТИ

Азалий дўстлик ришталари билан боғланган Ўзбекистон билан Миср халқлари ўртасидаги ҳамкорлик республикамиз мустақилликка эришгач янада ривожланмоқда. Ушбунинг иникоси сифатида яқинда Қоҳирада ўз фаолиятини бошлаган Миср — Ўзбекистон дўстлик жамиятини айтмоқ жоиз. Ушбу жамият иккала мамлакат ўртасидаги маданий-маърифий алоқаларни янада мустаҳкамлайди, дея умид қиламиз.

МАКТУБ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов номига Sanex WTA TOUR Аёл-

СЎНГГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ

лар теннис уюшмаси, «Tashkent Open 2000» спортчилари ва расмий шахслари томонидан юборилган мактубда юртимизда теннисга бўлган эътибор ҳамда самимий меҳмондўстлик учун миннатдорчилик туйғулари акс этган.

ХАЛҚАРО КЎРГАЗМАДА ЎҚУВЧИЛАР ИЖОДИ

Ўтган йили «Тошкент-Лидице — 99» болалар расмлар кўргазмасида Қарши тасвирий ва амалий санъат лицейининг 11 нафар ўқувчиси қатнашиб, улардан 9 нафарини иши юқори баҳоланиб, Чехияга юборилган эди. Ушбу ўқувчилардан тўрт нафари — Маъсуд Холов, Шухрат Суяров, Мақсуд Содиқов ва Шерзод Норматов кўргазма дипломлари ва медаллари билан тақдирланишган. Ёш мусаввирларнинг ижод маҳсули Чехия Республикасида, Софиядаги Чехия маданият марказида ва Бухарестдаги кўргазмаларда намоиш этилган.

Seminar

ДАРСЛИК – МИЛЛИЙ ҒУРУРНИ
ТАРБИЯЛАШДА АСОСИЙ ОМИЛ
ҲИСОБЛАНАДИ

Истиқлолга эришганимизга яқинда 9 йил тўлади. Ўтган давр мобайнида янгича тафаккурга эга бўлган ёшларнинг бир бутун авлоди вояга етаяпти, десак муболаға бўлмайди. Улар мустақилликнинг оғир кунларини бошидан кечиришмаган, кечиршмасин ҳам. Шу боисдан ҳам ёш авлод кўнглида покиза туйғулар бор. Бундай покиза, бегубор туйғуларга заҳа етказмаслик учун нималарни қилишимиз керак? Ёшларни миллий истиқлол мафкураси руҳида тарбиялашда яна қандай юмушларни амалга оширмоқ лозим?

Аслида мафкура нима ўзи? Президентимиз Ислам Каримовнинг 6 апрель кунги йиғилишда саволни ана шу тарзда кескин қўйганлиги ва унга батафсил жавоб қайтариб, мисоллар келтириб ўтганлиги, шу аснода мактаб ва лицейлар таълимини тилга олганлиги бежиз эмас эди. Чунки ёшларнинг энг гуллаган, ақли тўлишадиган даври мактаб, лицей ва коллежларда ўтади.

Орадан икки ой ўтиб, бу масаланинг давлат аҳамиятига моликлиги яна бир бор қайд этилди. Президентимиз Ислам Каримов бу гал “Фидокор” газетасига берган интервьюсида миллий мафкура ва миллий мустақиллик ғояси концепцияси Ўзбекистон раҳбарияти амалга ошираётган янгиланиш ва ривожланиш, бозор иқтисодиётига асосланган ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамиятини қуриш сиёсатининг стратегик мақсадидан келиб чиқиши, шу қаторда унда халқимизнинг янги жамият қуриш йўлида таянч бўладиган асрий анъаналари, урф-одатлари, ўзига хослиги акс эттирилиши лозим, деб алоҳида таъкидлаб ўтдилар.

Яқинда Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигида уюштирилган семинар ҳам миллий истиқлол мафкураси ва келажакда амалга ошириладиган вазибалар муҳокамасига бағишланди. Унда бир қанча вазирлик ва идоралар раҳбарлари, республикадаги барча олий ўқув юртларининг маънавият ва маърифат бўйича биринчи проректорлари ва ижтимоий фанлар ўқитувчилари иштирок этишди.

Семинарни очишда сўзга чиққан Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси Тўхтапўлат Рисқиев жамиятимиз тараққиётининг ислохотларни янада эркинлаштириш ва чуқурлаштириш билан боғлиқ янги босқичи олдимизга янги вазифаларни қўйишини ва бунда барча-барча собитқадамлик билан иш юритиб боришини алоҳида қайд этди.

Семинарда сўзга чиққан Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси Аҳмаджон Мелибоев ёшларни мустақиллик ғояси руҳида тарбиялаш энг муҳим иш эканлигини таъкидлади... Семинарда сўзга чиққанлар йиғилганларга мамлакат олий ўқув юртларида бу борада қандай юмушлар амалга оширилаётганини тўғрисида ахборот беришди. Миллий мустақиллик ғоясига асосланган янги дарслиklar, ўқув қўлланмалари ва дастурларини ишлаб чиқиш, нашр этишни тезлаштириш, ижтимоий, хусусан, буюк аждодлар ижодий меросини ўрганиш билан боғлиқ фанлардаги тадқиқотларни кенгайтириш зарурлиги тўғрисида гапирилиб, бунда республика “Маънавият ва маърифат” кенгаши ўрни ҳақида ҳам сўз борди.

Энг муҳими, семинарда ҳар бир дарслик ўғил-қизларнинг миллий ғурурини, ақл-идрокини, эзгу умуминсоний туйғуларини тарбиялашда асосий омил бўлишлиги қайд этилди.

Қурбонбой
МАТҚУРБОНОВ

Sharh

8 июнда Вазирлар Маҳкамасининг “2000-2001 ўқув йили учун Олий таълим муассасаларига қабул тўғрисида”ги қарори қабул қилинди.

Мухбиримиз Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг Олий ўқув юртлари бошқармаси бошлиғи Шуккур Жонбоев билан ана шу қарорнинг қабул қилинишидан кўзланган мақсад хусусида суҳбатлашди.

— Бу қарорнинг биринчи моддасида жорий ўқув йилида бакалаврлар тайёрлаш масаласи қўйилган. Бу йилги бакалаврлар тайёрлаш бўйича умумий қабул сони 49500 квотага белгиланган. Ўтган йили Олий ўқув юрт-

катта. Республикамиздаги ишлаб чиқариш корхоналари ва ташкилотлардан бакалавр кадрларга тушаётган буюртмаларнинг ҳаддан ташқари кўплиги тўлов-контракт шаклидаги олий таълимга қабул миқдорининг ҳам кўпайтирилишига сабаб бўлди, десак хато қилмаган бўламиз. Иккинчи сабаб маркетинг хизматлари фаолияти кенгаётганлигига бориб тақалади.

— Магистрлар тайёрлаш жараёнига ҳам тўхталиб ўтсангиз.

— Бажонидил. 2000-2001 ўқув йилида магистрлар тайёрлаш бўйича умумий қабул квоталари 3600 та қилиб белги-

Буни янгилик сифатида қабул қилиш мумкин.

Васийлик дегани таълим муассасасига раҳбарлик фаолиятини демократлаштириш ва эркинлаштириш деган маънони беради. Васийлик кузатув кенгашларини ташкил этишга замин тайёрлайди.

— Бу кенгашларга кимлар қиради?

— Кузатув кенгаши таркибига, олий таълим муассасидан ташқари, бевосита шу соҳада фаолият кўрсатаётган етакчи корхона ва ташкилотлар вакиллари, ҳокимият вакиллари, шунингдек, талабаларнинг ота-оналари,

ИМКОНИЯТЛАР КЕНГАЙМОҚДА

ларига 43653 та бакалаврлик ўрнига талабалар қабул қилинган эди. Кўриниб турибдики, жорий йилда 5847 нафар кўп бакалавр қабул қилинади. Бу ҳозирги пайтдаги энг йирик квота ҳисобланади. Сабаби, дейлик, умумтаълим мактаблари, академик лицей ва касбунаар коллежларини замонавий малакали педагогик кадрлар билан мустаҳкамлаш олий таълим ривожининг энг муҳим омилига айланиб бормоқда. Бундай даражадаги кадрларга эҳтиёж йилдан-йилга ортиб бораёпти.

— Тўлов-контракт асосидаги қабул кўрсаткичларининг ошишини қандай изоҳлайсиз?

— Тўғри. Жорий йилда тўлов-контракт шаклидаги қабул квоталари 29700 та этиб белгиланди. Бу эса белгиланган давлат грантига нисбатан 19800 та, яъни бир ярим баравар кўпдир. Ўтган йилга нисбатан 21814 та тўлов-контракт шаклидаги квота 7886 тага ошган. Бакалавр кадрларга эҳтиёж

ланган. Республикамизда магистр кадрлар тайёрлаш ишига катта масъулият билан ёндашилмоқда. Ўтган йили мамлакатимиздаги 61 та олий таълим муассасаларидан бор-йўғи 26 тасида керакли мутахассислар бўйича магистрлар тайёрлашга киришилди. Энди уларнинг олдига бир неча олий ўқув юртлари қўшилди, дея оламиз. Бу йилдан бошлаб илк бора тиббиёт олий таълим муассасаларида магистратурага қабул қилиш амалга оширилаёпти.

Бу йил шу сабабларга кўра, ўтган йилдагига нисбатан магистрлар тайёрлаш миқдори 600 квотага оширилди.

Қарордаги магистр-тайёрлаш бўйича ўқитувчи-профессорларнинг талабаларга нисбатан 1|5 этиб белгиланиши яъни, 5 нафар талабага битта профессор-ўқитувчининг бириктирилиши магистр кадрлар тайёрлашнинг масъулияти нақадар оғирлигидан, қийинроқ кечишидан далолат беради.

— Қарорнинг 7-чи бандида Васийлик ва кузатув кенгаши деган жумлалар борки, шунга аниқлик киритсангиз?

бевосита ўқув жараёнини такомиллаштириш ва моддий техника базасини кучайтиришга кўмак берувчи манфаатдор шахслар қиради.

— Қарорнинг 8-чи бандида талабаларга кредитлар бериш масаласи кўтарилган. Буни қандай тушунса бўлади?

— Олий таълимда тўлов-контракт асосида ўқишни давом эттиришга ҳамма ҳам имконият топа олмайди ва айрим ёшларнинг руҳан изтироб чекиши кузатилади. Энди улар банклардан кредитлар олиб ўзлари истаган олий ўқув юртларига кириб ўқиши ва сўнгра ўқишни тугатгач, олинган кредитларни банкка муайян муддат ичида қайтаришларига имкон яратилди. Бу олий ўқув юртларига кирувчи ёшларга давлат томонидан берилаётган ёрдамдир.

— Шарҳингиз учун ташаккур.

Суҳбатдош
Насриддин БОТИР

КОМПЬЮТЕР МАРКАЗИ ОЧИЛДИ

Мамлакатимиз таълим тизимига замонавий техника воситаларининг кириб келиши маълум маънода ушбу соҳада самардорликни оширишга хизмат қилмоқда. Биргина компьютерни оладиган бўлсак ҳозирда ундан деярли барча ўқув фанларини ўқувчиларга ўргатишда фойдаланилмоқда. Ўқитувчилар эса у орқали ҳаттоки халқаро тармоқлар билан боғланиб педагогиканинг энг сўнгги янгиликларидан воқиф бўлмоқда ҳамда ўз иш фаолиятларида қўллашмоқда.

Жойларда шундайин қулайликларни яратиш борасида ибратли ишлар амалга оширилмоқда. Тошкент, Урганч, Бухоро шаҳарларида очилган компьютер марказлари айнан шу мақсадда ташкил этилди.

Яқинда Фарғона шаҳрида ҳам компьютер маркази фойдаланишга топширилди.

Унинг очилиш маросимида Халқ таълими вазири Ж. Йўлдошев ва Республика Тест маркази директори М. Мухиддинов қатнашди. Марказда уч комплект “Пентиум” компьютери ўрнатилган. Бунинг учун вилоят ҳокимлиги 25 млн. сўм ажратганини алоҳида таъкидлаш жоиз. Компьютерлар Республика Тест марказига, у орқали Интернетга уланган. Ўқувчилар бу ерда тест

топшириқларини бажарадилар, билимларини қисқа вақтда синаб кўрадилар. Келажакда эса уларнинг марказда туриб олий ўқув юртларига тест топшириш имкониятлари яратилиши мумкин. Меҳмонлар марказга ташриф буюрган пайтда тажриба-синов тариқасида икки дақиқа ичида жаҳон математика фанидаги энг сўнгги янгиликлар ҳақида интернет орқали ахборот олинди.

А. РАХИМОВ

Yangilik

Чилонзор туманидаги 179-мактабнинг 4-“А” синфини бу йил 34 ўқувчи тугатди. Билимларнинг бошланғич асосларини пухта эгаллаган болалар ўқитувчилари Зухра Аббосовадан чуқур миннатдордирлар.

Суратда: битирув кечасидан лавҳа.

М. АМИН олган сурат.

ҲОМИЛА ТАРБИЯСИ

Бурчни англаш — ўзларидан кўра ҳар тарафлама баркамол фарзандни улғайтириш учун онгли равишда сидқидилдан қилинган ҳаракатни режалаштириш ва амалга оширишдир. Амалга оширилган режа натижасида муайян жамиятда келажақ сари илгариланма силжиш ёки сакраш бошланади. Бунинг бошланиш нуқтаси, энг аввало, ҳомила тарбияси. Бу фикр мақола ёзиш учун ўйлаб топилган эмас, балки Ибн Сино бобомизнинг асарларида ўз аксини топган. Аллома "Йўлланма ва йўл-йўриқлар" китобида шундай ёзади: "Ҳар бир тананинг руҳи шу тана билан биргаликда пайдо бўлади, ўз танасидан олдин пайдо бўлиши мумкин эмас. Бир вақтлар қандайдир бир танани тарк этган руҳ ҳозир пайдо бўлган тананинг руҳи эмас". Улуғ бобомизнинг ушбу айтганлари ҳозирги замон фанига нисбатан баъзи бир чегараланиш ва тўлдирилишлар билан қабул қилинган тақдирда ҳам бир нарса аниқ: оталик уруғи ва оналик ҳужайраси ўзаро учрашувидан пайдо бўлган ҳомилада ота-онанинг руҳидан бошқа руҳнинг мавжуд бўлиши мумкин эмас. Ҳақиқатан ҳам ҳомила куртаги вужудга келиши биланок, оталик ва оналик руҳияти бирлашган ҳолда материяга, яъни ҳомила ҳужайраларига кириб келади. Бу руҳ ҳомиланинг барча ҳужайраларига баб-баравар ёйилган бўлиб, ҳомила ҳужайраларининг аввалдан белгиланган дастур, яъни наслий код ёки калит бўйича бекаму кўст бўлиниб кўпайишини таъминлайди. Демак, руҳ материянинг ривожланиши ва такомиллашувига йўл очади, имкон беради. Ҳомила ривожининг 3-ҳафтасида юрак уриши бошланиб, бир маромда танани қон билан таъминлай бошлагач, руҳ юракка ўтади ва шу ердан материяни идора қила бошлайди, муҳим ва керакли назоратни амалга оширади.

Улуғ аллома Ибн Сино ушбу мураккаб жараёни аниқ ва қатъий равишда тушуниб етганлигидан, фарзандни вужудга келтириш учун ният қилинган пайтдан ҳомила тарбияси бошланиш лозимлигини таъкидлайди. Чунончи, "Тиб қонунлари" асарида ёзилган сатрлар ушбу айтилганларнинг яққол исботидир: "Жимо пайтида у жуда хурсанд, кайфияти баланд бўлмоғи лозим. Қулай ва шинам, тоза ва саранжом-сариштали уйда бўлиб, ўғил бола туғилиши ҳақида ўйлаши шарт. Кучли ва жасур, келишган, қоматдор, чаққон ва эпчил, сахий ва қувноқ йигитларни кўз олдига келтириб, алоқа қилиш ва уруғ ташлаши лозим".

Объективлик нуқтаи-назаридан тан олганда, бўлажақ ота-она ўртасидаги бир-бирига интиқлик, юсак орзу-ниятлар қанчалик соф, беғубор ва тиниқ бўлса, уларнинг жинсий ҳужайралари-

(Давоми. Боши ўтган сонда)

даги Х ва У хромосомалар (наслий сифат ва хусусиятларни ҳомилага ўтказувчи)нинг руҳан юксаклиги, комиллиги, такомиллашганлиги шунчалик юқори бўлади. Хуллас, ақлий, маънавий, маърифий, жисмоний шиддат эҳтирослари остида ривожланган Х ва У хромосомаларга эга ота-оналик ҳужайралари ўзаро учрашганларида ҳар тарафлама баркамол келажақ имкониятлари юқори бўлган руҳга эга ҳомила вужудга келади. Албатта, нималарни ўйлаш, орзу қилиш ээгу, мақсадларни кўзлаш муайян вазиятда ҳомила тарбиясини режалаштирган келин-куёвлар онги юксаклигининг қай даражада эканлигига боғлиқ. Лекин бир ҳақиқат аниқ ва равшан: ақлий камолот қанчалик юқори даражада бўлса, фарзандга ўтадиган руҳнинг такомиллашганлиги ҳам шунчалик юқори бўлади.

Ҳомиланинг 3-ҳафтасида, юракнинг ура бошлаши биланок, мия ҳужайралари пайдо бўлиб, улар юракдаги руҳ таъсирида кўпая бошлайдилар. Мия

қалокнинг ақлий имкониятлари 50 фоиз камайди, дегани. Мана шу салбий ҳолнинг олдини олиш, чақалоқнинг келажақда гений бўлиш даражасининг 80 фоизда сақланиб қолишини таъминлаш мумкин. Бунинг учун оддий тадбир қўллаш керак, холос, яъни руҳни кўшимча информация билан таъминлаш лозим. Бунинг учун эса ҳомиланинг эшитиш аъзолари орқали таъсир этиш керак. Эшитиш орқали мия ҳужайралари, аниқроғи, уларда жойлашган руҳ қанчалик кўп информация олса, уларнинг кўпайиш ва такомиллашуви шунчалик кўп яхши ва сифатли бўлади. Агар мана шу "Портлашдан кўпайиш" даврида мия ҳужайралари етарли равишда информация олмаса, руҳнинг такомиллашуви рўй бермайди. Бу ҳолда, Ибн Сино таъбири билан айтганда, руҳ маррага етказ олмай, эгарлангану, аммо тўхтаб қолган от устидан туша олмаётган чавандоз ҳолатида бўлиб қолади. Бундан руҳ азият чекади, изтиробда қолади, чунки бу ерда руҳ ва материянинг

Жуманазар БЕКНАЗАР

ЮКСАЛИШ МЕЗОНИ ИБН СИНО ҲОМИЛАДА

асосий қисмлари шаклланиб бўлган заҳоти руҳ юракдан мияга ўтади.

Бу ҳол ҳомила ривожланишининг 3-ойида рўй беради. Ана энди руҳ мияда туриб, барча материя, яъни ҳомила танасини назорат қилади, идора қилади, ривожлантиради, ички аъзоларнинг келажақда бажариши лозим бўлган иш фаолиятини аста-секинлик билан ўз маромига тушира бошлайди. Мия ҳужайралари, айниқса, келажақда ақл-фаросат, билиш, англаш, тасаввур қилиш, идрок этиш, фаҳмлаш билан хулоса чиқариш даражасини белгиловчи мия пўстлоғи ҳужайралари шиддат билан ривожланиб, кўпая бошлайди. Ҳомила ривожининг 8-17 ҳафталик даврларида бу ҳужайралар шунчалик шиддат ва тезлик билан кўпая бошлайдиларки, бу ҳол фанда "Портлашдан кўпайиш" деган номни олди. Худди мана шу даврда материядаги руҳ идора ва назорат қилиш вазиятидан материя ривожидан орқада қолади. Руҳнинг илгариланма ҳаракати ўзидан орқада қолаётганини сезган материя ҳужайралари кўпайишдан тормозланади. Ва бундан кейин ҳам улар руҳ рағбатини сезмасалар, уларнинг то 50 фоизгача ҳалок бўлиши мумкин. Бу эса туғилажақ боланинг, ча-

бир-бирига мослик қонуни бузилиб, руҳ Олий лаззат олиш хусусиятидан маҳрум бўлади. Оқибатда, мослик қонуниятини таъминлай олмаган ва ўз навбатида руҳдан рағбат олмаган материя-ҳужайраларнинг бир қисми нобуд бўлади.

Япония олимларининг текшириш хулосаларига қараганда, ҳомила даврининг 8-17 ҳафталарида кўп информация қабул қилган чақалоқда шартсиз рефлекслар такомиллашган бўлиб, шартли рефлексларнинг ҳосил бўлиши ҳам шунчалик тез ва мукамал бўлар экан. Мана шу жиҳатларни ҳисобга олган япон олимлари ҳозирги пайтда ҳомиланинг 3 ойлик давридан бошлаб унга информация бериш механизмини ишлаб чиқмоқдалар ва бу амалиётга жорий этилмоқда. Шуниси аҳамиятлики, бу информациялар аввалида содда бўлиб, кейин аста-секинлик билан мураккаблаша боради. Демак, ҳомила она қорнидаёқ шахс сифатида шакллантирилади ва бунинг билан унинг келажақда иқтидорли инсон бўлиб етишувига асосли пойдевор қўйилади.

Асримиз бошларида рус олими В.М.Бехтеров махсус текширишлар асосида кар боланинг кўр болага нис-

2000 yil — Sog'lom avlod yili

батан ҳам жисмоний, ҳам руҳий-ақлий ривожланганлиги ёмонроқ бўлишини исботлади. Чунки эшитиш орқали мия рецепторлари — таассуротни қабул қилувчи мия пўстлоғи ҳужайралари кўришга нисбатан тезроқ, яхшироқ ҳамда сифатлироқ таъсирланади ва қабул қилади. Худди мана шу ерда ҳомиланинг 3 ойлик давридаёқ эшитиш қобилиятига эга бўлиши, нурни эса туғилганидан 1 ой ўтгандан кейин кўра бошлаши ҳам Оллоҳ тарафидан бекорга ато этилмагани аён бўлади. Худди мана шу вазиятда Парвардигоримиз юсак савияли ақлли болани бунёдга келтириш учун нималар қилмоқ ва энг аввало нималарга эътиборни қаратмоқ лозимлигини англамаётибдими, ўз бандаларига таъкидламаётибдими?! Ҳа, худди мана шу таъкидни илк бор буюк аллома бобомиз Ибн Сино пайқаган ва англаб етган эдилар.

Минг афсуски, бу борада ҳам хориж олимлари ўртадан улоқни илиб кетдилар. Калифорниялик врач Ранс ван де Кар ҳомила билан суҳбатлашишни йўлга қўйди. У ҳомиладор она хузурига кирганда ҳомилага салом берар ва у билан суҳбатлашарди. Ҳомила эса она қорнида унинг гапларига аниқ ҳаракатлар билан жавоб қайтарарди. Бошқа бир америкалик олим-шифокор Бренд Логен она юраги уриши, унинг маромийлиги ва тезлигини магнит лентасига қувноқлик кайфияти берадиган тарзда ёзиб олиб, она қорни орқали ҳомилага мунтазам равишда эшиттирди.

Мана шу усулларда туғилган болалар ҳам жисмоний, ҳам шартсиз ва шартли рефлексларининг мукамаллиги жиҳатидан бошқа тенгдош чақалоқлардан яққол устунлиги билан ажралиб туриши қайд этилди.

Москвада ташкил этилган "Соғлом болаларни шакллантириш" лабораторияси бошлиғи, тиббиёт фанлари доктори М.Лазарев куйидаги тажрибани ўтказади: Энди ҳомилали аёлга онаси алласини ўргатиб, ҳар куни соат 8.00да куйлаш лозимлигини ўқтиради. Бир неча ўн кунлар шундай қилинди ҳам. Кунларнинг бирида, алла айтилиши лозим бўлган вақтда ёш ҳомиладор аёл она алласини айтишни унутиб қўяди. Шунда нима бўлибди дегн: худди соат 8.00да ҳомила "жаҳл" билан она қорнида шундай безовталаниб, типирчилаб, кескин ҳаракатлар қилибдики, она бундан ўзини жуда нохуш сезибди. Она алласини бошлаши билан ҳомила ҳам тинчланибди.

Ҳозирги пайтда ривожланган мамлакатларда ҳомила тарбиясига мусиқа билан таъсир этишга алоҳида эътибор берилмоқда.

БОЛАЛАР САЛОМАТЛИГИ ЙЎЛИДА

— Республика кўз касалликлари шифохонаси негизида фаолият кўрсатаётган Тошкент врачлар малакасини ошириш институтининг кўз касалликлари кафедраси "Соғлом авлод йили"да яна бир муҳим ишга қўл урди, — деди кафедра мудири Холидjon Комилов. — Тошкент шаҳар кўп тармоқли Болалар шифохонасининг кўз касалликлари бўлимини оталиққа олиб, у ерда кафедрамизнинг бир қисмини жойлаштирдик. Натижада бу ерда келажагимиз бўлган болажонларнинг кўзларини сақлаш, эҳтиётсизлик оқибатида юз берадиган турли жароҳатларни бартараф этиш, уларда учрайдиган кўз касалликларининг олдини олиш мақсадида тарғибот-ташвиқот ишларини ташкил қилиш, малакали тиббий хизмат кўрсатишни янада яхшилаш ҳамда такомиллаштириш, илмий-амалий, педагогик ишлар олиб бориш учун кенг имкониятлар яратилди.

Ҳозирда шифохона ва кафедрамиз АҚШ, Германия, Россия, Қозғистон, Қирғизистон каби давлатлар билан алоқаларни яхши йўлга қўйган. Хусусан, шифохона қошида очилган "Кристалл" Ўзбекистон — Америка қўшма корхонаси ушбу алоқалар самарасидир.

Шунингдек, жаҳоннинг саккиз мамлакатида фаолият кўрсатаётган "Алкон" ва Финляндиянинг "Сантен" фирмалари бугунги кунда турли-туман жарроҳлик асбоб-усканалари ва дори-дармонларни етказиб бермоқда.

"Туркистон-пресс"

Баркамол авлод — келажақ таянчи. Тошкент шаҳридаги 3-сон туғруқ касалхонаси жамоаси ана шу иборага амал қилган ҳолда ишлаб келмоқдалар.

Суратда: олий тоифали шифокор Г.Аҳмаджонова (ўнгда) шифокор Х.Мирсоатова (ўртада) ҳамда катта доя С.Азимоваларга (чапда) янги иш услуби ҳақида сўзлаб бермоқда.

Р.АЛЬБЕКОВ
олган сурат.

ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИДА ТЕСТ ЯКУНЛАРИ

Жиззах вилоятида 2 та олий ўқув юрти, 8 та ўрта махсус таълим муассасалари ва 350 дан ортиқ ўрта умумий таълим мактаблари мавжуд. Вилоятда абитуриентларни олий ўқув юртларига тайёрлаш ва тест имтиҳонларини ўтказишга доир маълум ютуқ ва камчиликлар мавжуд. Ушбу натижалар таҳлили эса бу борадаги ишларнинг самарадорлигини оширишга хизмат қилади. 1999 йилда Жиззах вилоятидан олий ва ўрта махсус ўқув юртларига кириш учун 10494 абитуриентдан ариза тушган. Улардан олий ўқув юртларининг кундузги бўлимларига 5538 та ва ўрта махсус билим юртларига 2908 та ариза тушган. Вилоят абитуриентларининг имтиҳонлардаги жавоблар самарадорлиги 1997 йилда 41,65% билан 10-ўринни, 1998 йилда 37,97% билан 10-ўринни ва 1999 йилда 34,42% билан 11-ўринни эгаллаган. Демак, вилоят бўйича бу соҳада пасайиш содир бўлган.

Жиззах вилоятида 1999 йилда ўрта мактабни 10409 ўқувчи тугатган. Улардан 4728 нафари тестда иштирок этиб, умумий мактабни тугатганлар сонига нисбатан 45,42% ни ташкил этган. Бу республиканинг ўртача кўрсаткичидан камдир. Жиззах шаҳри, Жиззах, Зарбдор, Фаллаорол туманларидан 45,90% дан 73,71% гача мактаб битирувчилари ўқиш истагини билдирган. Бу кўрсаткич Фориш, Мирзачўл туманларида паст бўлган. Буни қуйидаги маълумотдан аниқ кўриш мумкин:

Жиззах вилояти туман ва шаҳарлари бўйича 1999 йил мактабларни тугатиб тест синовларида қатнашганлар кўрсаткичлари (олий ва ўрта махсус ўқув юртлари, ўзбек гуруҳлари)

1-жадвал

№	Туман номи	Тугатганлар сони	Тестда қатнашганлар	Қатнашиш фоизи
1.	Жиззах шаҳри	1027	757	73,71
2.	Жиззах тумани	1312	731	55,72
3.	Зарбдор тумани	492	236	47,97
4.	Фаллаорол тумани	1549	711	45,90
5.	Пахтакор тумани	494	199	40,28
6.	Дўстлик тумани	466	179	38,41
7.	Зомин тумани	1292	483	37,38
8.	Зафаробод тумани	443	148	33,41
9.	Арнасой тумани	424	129	30,42
10.	Бахмал тумани	1387	391	30,38
11.	Фориш тумани	1082	301	27,82
12.	Мирзачўл тумани	541	77	14,23

Жиззах вилояти абитуриентларининг тест натижалари 1998 йилги кўрсаткичга таққослаб ўрганилди. Вилоят 8 та фан бўйича абитуриентлар жавоблари самарадорлиги бўйича ўсишга эришган. Лекин бошқа вилоятларга таққослаганда Жиззах вилояти 11-ўринни эгаллаган. Қуйидаги маълумотни эътибор билан таҳлил этишни тавсия этамиз:

Жиззах вилояти абитуриентларининг фанлар бўйича жавоблар самарадорлиги кўрсаткичлари асосида тутган ўрни (олий ўқув юртларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

2-жадвал

Фан	1998 йил самарадорлик	ўрин	1999 йил самарадорлик	ўрин	Рейтинги
Немис тили	28,22	9	29,77	6	Ўсган
Инглиз тили	40,07	10	37,51	7	Ўсган
География	37,47	12	44,61	7	Ўсган
Тарих	49,24	12	38,73	8	Ўсган
Биология	46,49	10	38,08	9	Ўсган
Она тили ва адабиёти	37,97	10	31,32	10	Ўзгармаган
Химия	37,00	10	34,98	11	Пасайган
Француз тили	26,92	13	29,41	11	Ўсган
Физика	27,03	13	27,24	12	Ўсган
Математика	36,78	13	32,52	12	Ўсган

Жиззах вилоятининг тест имтиҳонида энг юқори ва энг паст кўрсаткичга эришган туманлари республиканинг шундай туманлари билан таққосланди. Натижа шуни кўрсатдики, Жиззах вилоятида республика миқёсида биринчи ўринга кўтарилган туман йўқ. Вилоятнинг тестда юқори самарадорликка эришган туманлари республиканинг илғор туманларидан 6-10% гача паст натижага эришган. Вилоятнинг энг паст кўрсаткичга эришган туманларининг натижаси республикадаги паст натижали туманлардан 2-5% юқори бўлган. Бу қуйидаги маълумотда берилган:

Жиззах вилоятининг фанлар самарадорлигининг энг юқори кўрсаткичларининг республика миқёсида таққосланиши (олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

3-жадвал

Вилоят кўрсаткичлари				Республика кўрсаткичлари			
Фан номи	Туман ёки шаҳар	Қатнашган	Самарадорлик	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Қатнашган	Самарадорлик
Она тили ва адабиёти	Мирзачўл тумани	54	34,57	Шахрисабз шаҳри	Қашқадарё вилояти	271	40,39
Математика	Зомин тумани	203	35,52	Ҳазорасп тумани	Хоразм вилояти	100	46,72
Физика	Бахмал тумани	133	32,27	У. Юсупов тумани	Қашқадарё вилояти	65	37,14
Биология	Бахмал тумани	100	40,53	Янгиариқ тумани	Хоразм вилояти	124	48,75
Химия	Бахмал тумани	85	38,99	Пешку тумани	Бухоро вилояти	97	52,21
Тарих	Зарбдор тумани	111	40,34	Бухоро шаҳри	Бухоро вилояти	441	49,14
Инглиз тили	Жиззах шаҳри	245	47,52	Хонқа тумани	Хоразм вилояти	130	57,44
Немис тили	Фаллаорол тумани	93	34,62	Ўзбекистон тумани	Фарғона вилояти	143	41,78

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг паст кўрсаткичларининг вилоят ва республика миқёсида таққосланиши (олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

4-жадвал

Вилоят кўрсаткичлари				Республика кўрсаткичлари			
Фан номи	Туман ёки шаҳар	Қатнашган	Самарадорлик	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Қатнашган	Самарадорлик
Она тили ва адабиёти	Пахтакор тумани	213	29,63	Нукус тумани	Қорақалпоғистон Рес.	83	25
Математика	Пахтакор тумани	99	28,84	Сирдарё тумани	Сирдарё вилояти	66	26,98
Физика	Жиззах шаҳри	255	24,63	Термиз тумани	Сурхондарё вилояти	57	22,81
Биология	Пахтакор тумани	51	35,19	Амударё тумани	Қорақалпоғистон Рес.	221	30,95
Химия	Зомин тумани	68	31,70	Шеробод тумани	Сурхондарё вилояти	52	26,39
Тарих	Фориш тумани	100	33,94	Амударё тумани	Қорақалпоғистон Рес.	348	31,75
Инглиз тили	Бахмал тумани	93	30,50	Олтинсой тумани	Сурхондарё вилояти	146	26,79
Немис тили	Жиззах тумани	104	25,72	Термиз тумани	Сурхондарё вилояти	71	23,08

Вилоятнинг тест имтиҳонидаги юқори ва паст кўрсаткичлари 1998 йил билан таққослаб кўрилди. Бахмал тумани география ва француз тилидан, Зафаробод тумани физикадан, Мирзачўл тумани она тили ва адабиётдан ўсишга эришган. Фанлар бўйича ўсиш 1% дан 48,36% гача бўлган. Лекин пасайиш миқдори ҳам юқори бўлган туманлар мавжуд. Зафаробод тумани физикадан ўсишга эришган бўлса, тарихдан 34,03% га пасайиш содир бўлган. Бу маълумотлар қуйида келтирилган бўлиб, вилоят туманларидаги самарадорлиқнинг ўсиши ва пасайишини таққослаб кўриш мумкин.

Фанлар бўйича вилоятлар туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги ўсган туманлар рўйхати (олий ўқув юртларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

5-жадвал

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 самар.	1999 қатн.	1999 самар.	Ўсиш (фоиз)
География	Бахмал тумани	24	31,83	19	47,22	48,36
Математика	Мирзачўл тумани	17	22,88	18	27,01	18,06
Француз тили	Бахмал тумани	53	31,08	46	35,51	14,25
Физика	Зафаробод тумани	40	26,88	50	30,67	14,11
Она тили ва адабиёти	Мирзачўл тумани	35	30,48	54	34,57	13,43
Немис тили	Фаллаорол тумани	91	30,89	93	34,62	12,06
Инглиз тили	Зомин тумани	154	33,08	163	34,82	5,25
Химия	Зарбдор тумани	22	37,63	36	38,04	1,10
Тарих	Мирзачўл тумани	15	33,89	31	33,96	0,21

Фанлар бўйича вилоятлар туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги пасайган туманлар рўйхати (олий ўқув юртларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

6-жадвал

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 самар.	1999 қатн.	1999 самар.	Пасайган (%)
Тарих	Зафаробод тумани	45	56,60	70	37,34	-34,03
Физика	Дўстлик тумани	28	31,35	38	22,95	-26,78
Биология	Пахтакор тумани	39	47,44	51	35,19	-25,83
Она тили ва адабиёти	Арнасой тумани	91	41,03	102	32,05	-21,87
Инглиз тили	Арнасой тумани	27	38,89	40	30,56	-21,43
Химия	Зафаробод тумани	18	36,27	18	29,32	-19,15
Математика	Арнасой тумани	33	41,50	47	34,22	-17,54
Немис тили	Фориш тумани	31	34,68	35	31,59	-8,91

Вилоятнинг тест имтиҳонида энг юқори ва паст кўрсаткичга эришган мактаблари ўрганилиб чиқилди. Фориш туманидаги 79-мактаб ўқувчилари математикадан, 68-мактаб ўқувчилари физикадан ва 78-мактаб ўқувчилари биологиядан 42,13% дан 56,60% гача самарадорлик кўрсатган бўлса, шу тумандаги 70-мактаб ўқувчилари 22,69% самарадорликка эришганлар, холос. Бундай аҳвол Зарбдор, Бахмал туманларида ҳам содир бўлган. Демак, барча мактаблар ҳам тўла имконият билан ишляпти, деб бўлмайди. Қуйида иккита жадвалдаги маълумот таққосланса, вилоятдаги аҳвол ойдинлашади:

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг юқори кўрсаткичларининг вилоятлар мактаблари миқёсида кўриниши (олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

7-жадвал

Фан номи	Туман номи	Мактаб №	қатнашган.	самарадор.
Она тили ва адабиёти	Арнасой тумани	8	6	45,37
Математика	Фориш тумани	79	10	50,00
Физика	Фориш тумани	68	6	42,13
Биология	Фориш тумани	78	8	56,60
Химия	Зарбдор тумани	1	6	49,07
Тарих	Фаллаорол тумани	2	9	51,54
Инглиз тили	Фаллаорол тумани	2	10	46,94
Немис тили	Фаллаорол тумани	37	6	36,11
Француз тили	Бахмал тумани	31	7	44,84

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг паст кўрсаткичларининг вилоятлар мактаблари миқёсида кўриниши (олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

8-жадвал

Фан номи	Туман номи	Мактаб №	қатнашган.	самарадор.
Она тили ва адабиёти	Фаллаорол тумани	14	6	18,06
Математика	Жиззах тумани	18	14	18,45
Физика	Дўстлик тумани	2	7	17,86
Биология	Пахтакор тумани	8	6	22,69
Химия	Дўстлик тумани	5	8	20,83
Тарих	Фориш тумани	70	6	22,69
Тарих	Бахмал тумани	8	6	22,69
Инглиз тили	Зафаробод тумани	12	7	20,63
Немис тили	Жиззах тумани	12	9	20,37
Француз тили	Бахмал тумани	7	7	18,65

Жиззах вилоятида 544 нафар абитуриентнинг аттестатидаги ўртача баҳоси "4"дан юқори бўлган. Уларнинг 37 нафари тест имтиҳонида 180 баллдан юқори натижага эришиб ўқишга тавсия этилган. Бу 6,8% ни ташкил этади. Юқори натижага эришганлар Тошкент ва Самарқанддаги нуфузли олий ўқув юртларига кирганлар. Лекин имтиҳонда паст балл кўрсатиб, аттестатидаги баҳони тасдиқламаган абитуриентлар ҳам учраган. Демак, баҳоларнинг холис қўйилишига диққатни қаратиш керак.

Мактабда таълим сифатини кўтариш, юқори синф ўқувчилари орасида касб танлаш ишларини олиб бориш, тестга бевосита тайёрлаш ишларини амалга ошириш, вилоятдаги ўқув юртларининг мактаблар билан алоқасини мустаҳкамлаш ва бошқа ишлар амалга оширилиши керак. Ёшлар ўртасида жамиятимизда халқ маънавиятини юксактириш бўйича олиб борилаётган ишлар атрофлича тушунтирилиши, вилоятнинг халқ таълимига мутасадди ташкилотлари аҳволни кенг таҳлил этиб, тегишли хулоса чиқарадилар деган умиддамиз.

—Тарбия ҳамма вақт, ҳамма даврда инсон ва жамият аҳволини тузатадиган, керак бўлса, келажак омилларини белгилаб берувчи масала бўлган. Шунингдек, бирон бир мутафаккир-олим йўқки, тарбияга безътибор қараган бўлса. Муҳтарам Анвар хожи, биз ҳам шу мавзунинг давом эттириб, диний тарбия хусусида суҳбатлашсак. Диний тарбия нима? Унинг умумтаълим, ўрта ва олий ўқув масканларидаги тарбиядан фарқли томонлари қандай?

—Бисмиллоҳир Раҳмонир Раҳийм.

Ислом динида кишига тарбия беришдан мақсад маънавий баркамолликка эришишдир. Диннинг жамиятдаги ўрни ва хизматини ҳам мен шундай тушунаман. Қолаверса, Юртбошимиз Соғлом авлод давлат дастурини амалга ошириш ишларини мувофиқлаштириш ва уни назорат қилиш бўйича республика комиссияси мажлисида сўзлаган нутқида бу масалага узил-кесил ойдинлик киритдилар. Яъни: “Соғлом авлод тарбияси масаласида маънавий меросимиздан, хусусан, муқаддас динимиздан умидимиз катта. Қадим-қадимдан бола тарбиясига Ислом динининг таъсири жуда кучли бўлган. Чунки биз ўз динимизни қадрлаймиз, унга суянамиз. Нима учун деганда, соғлом одам соғлом фикрлайди, соғлом фикрлайдиган одамгина Худога иймон келтиради, эътиқоди соғлом бўлади. Шундай экан, соғлом авлод тарбияси дин учун ҳам жуда аҳамиятли”, дедилар.

Диний тарбияда, аввало, инсон руҳан соғлом бўлади, но-соғлом, номақбул гоё ва фикрлардан тозарлади. Табиийки, инсон тозаллиги жамият тозаллигидир. Аниқроқ қилиб айтганда, инсон ўзига ва жамиятга хос бўлмаган барча иллатлардан холи бўлади. Оллоҳ буюрган амалларни бажаради. Умумтаълим мактабларида берилган тарбия ҳам инсонни маънавиятли, билимли ва баркамол бўлиб етиштиришга йўналтирилгандир. Шу маънода, уларни кўп ҳам фарқли ҳодисага ажратиб бўлмайди.

—Масаланинг яна бир жиҳатига тўхталмоқчиман. Боболаримиз мадрасаларда таълим-тарбия беришнинг қандай методига асосланган? Тарихдан маълумки, Шарқнинг буюк даҳоларига айланган аждодларимиз 6-7 ёшларидаёқ бекиёс қувваи ҳофизига эга яъни, қори бўлишган.

—Тўғри. Мадрасаларда Қуръони Карим тажвид қоида-си билан ёд олинган. Лекин, бу ушбу муқаддас китобни муфассал билади, дегани эмас. Ёд олиш билан қорилик даражасига эришилган. Ёдлаш эса зехнни оширади. Бу ҳам бир илм ҳисобланган.

Қолаверса, кучли қобилият зехн ва идрок соҳибларигина бунинг уddасидан чиқишган. Толиб ҳамма вақт мударриснинг эътиборида бўлган. Мадрасаларда ҳам диний, ҳам дунёвий илмлар ўқитилган. Етук мударрислар сабоқ беришган. Албатта, бу вазият турли даврларда турлича бўлган. Толибнинг муваффақияти, яъни унинг диний билимларни тез ўзлаштириб олишига асосий омил, унинг ўз даврининг йирик олимлари, мутафаккирларига бириктирилишидир. Бундай устозлар шогирдларига етарли таълим ва тарбия беришган.

—Ўша даврларда бундай таълим норасмий ҳисобланганми?

—Йўқ. Мадрасалар расмий маъно касб этиб, унда давлат аҳамиятига молик ишлар ҳам бажарилган. Мударрислик қилиш сарой, хонликларнинг эътиборида бўлган. Хон ва сарой томонидан мадрасаларга зарур ёрдамлар берилган. Айниқса, илм ўрганаётган толибга катта ҳурмат билан қарашган.

Хужраларда ёки бирор хусусий жойларда таълим бериш норасмий ҳисобланган. Ҳозир бизда бу ҳаракат таъқиқланган. Сабаби, Хужраларда махфий диний таълим берилиши натижасида кўпгина ёшлар мутаассиб, чаласавод, бирёқлама дунёқарашга эга бўлиб қолди. Ёки бошқа диний экстремистик оқимлар таъсирига тушиб қолган. Хужралардаги таълимни оқлаб бўлмайди. Уларда муайян тизим ва тақомилга эга бўлган метод йўқ. Ҳар ким ўзича дарс беради, ўзича ўқийди ва ўзича шарҳлайди. Шунинг оқибатида улардан экстремистик руҳдаги ёшлар, турли фирка аъзолари етишиб чиққан.

—Дарвоқе, меҳмонхона-мизнинг анъанавий бўлган саволини унутаёзимизми. Биринчи ўқитувчингизни қандай хотирлайсиз?

—Мен диний илмларни бо-

ломнинг онасидан олганман. У киши юз ёшда эдилар. Мен унга абира бўлардим. Ниҳоятда билимдон, ўқимишли, эски туркий саводи мукамал, Навоий, Фўзулий ғазалларини севиб ўқир, ёд олардилар. Илмга бўлган қизиқишим шу онандан “юққан”. Кекса бўлишларига қарамасдан бор илмларини менга беришга ҳаракат қилардилар. У киши дастлаб араб алифбосини ўргатдилар. Кейин Қуръондан парчалар ўқитдилар. Ўшанда беш ёшда эдим. Етти ёшимда арабий саводга эга бўлдим. Қуръони Каримни бемалол ўқир, баъзи сураларни ёд билардим. Онам миллий адабиётимизга доир бадий асарларни гапириб берардилар.

Бобораҳим Машраб шеърларини севиб ўқирдим. Сўнгра, мактабга бордим. Биринчи ўқитувчим Санобар опа жуда чиройли шеърлар ўқирди. Равон ва оҳангли нутқ соҳибаси эди. Оллоҳ Таолонинг иродаси билан мактабни аъло баҳоларга тугатиб, Тошкент Давлат университети филология факультетига ўқишга кирдим. Навоий, Оғахий, Машраб ижодини ўғанишда марҳум домламиз Суботой Долимовнинг хизматлари катта бўлган. У кишининг теран фикр-мулоҳазалари, адабий сабоқлари менда адабиётга бўлган қизиқишни янада кучайтирди. Айни вақтда университет қошидаги араб тили курсини ҳам тугатдим.

—Қуръони Каримнинг таржима бўлиб, ўзбек тилида нашр этилишида сиз муҳаррирлик қилган экансиз. Бу жараён ҳаётингизда қандай ўрин қолдирган?

—Мустиқликка эришгач, ҳукуматимиз, хусусан, Юртбошимиз томонидан динимизга алоҳида эътибор берили бошланди. Унинг меваси ўлароқ, ушбу илоҳий китоб ўз тилимизда халқимизга ҳаёда этилди. Ўша

Mehmonxona

Бугунги меҳмонимиз
Тошкент шаҳар бош
имом хатиби
Анвар хожи ТУРСУНОВ

пайтлар мен Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида шарқ адабиёти бўлимида катта муҳаррир бўлиб ишлар эдим. Қуръони Каримни устозим Алоуддин Мансур таржима қилган. Мен биринчи марта Қуръони Каримни, пайғамбар алайҳиссалом ҳадисларини ва фикҳий китоблар тафсирини шу кишидан ўрганганман. Қуръони Карим таржимасига келсак, Алоуддин Мансур домламиз таржимани кўлэзма ҳолда нашриётга юборар эди. Дастлаб икки йил давомида “Шарқ юлдузи” журна-

ган Тошкент Ислом университетининг ташкил этилиши бу соҳадаги таълим-тарбиянинг муайян тартибга эга бўлиши лозимлигини англатади. Бу даргоҳларда Ислом дини босқичма-босқич, яхши мутахассислар билан, ҳам дунёвий фанлар билан бирга ўқитилади. Бундай таълим тизимида ёшларимиз дин нима-ю, диний оқим нима-лигини яхши билиб оладилар. Қолаверса, бу икки жиҳатнинг фарқли томонларини кенг жамоатчилигимизга ҳам тўғри тушутириш керакки, улар бунинг моҳиятини англаб етсинлар. Аксинча, ҳали диндан чуқур билимга эга бўлмаган одамларимиз бирорта диний ақидапарастлик оқимига қўшилиб қолса, мана шу дин экан-да, деб эргашиб кетаверади. Дин ниқоби остидаги бундай ҳаракат диннинг ўзига ҳам катта зарар етказди. Қаердаки, дин номидан бирор ёвуз қотиллик ёки мафкуравий таҳдид ўтказилаптими, у ҳақиқий дин эмас. Илмни билганлар бундай ҳаракат содир этмайди. Пайғамбаримиз Муҳаммад с.а.в. ҳадисларида “Кимки, динни илмсиз ўрганса, ўзи ҳам адашадиган, бошқаларни ҳам адаштирадиган” деганлар. Мен, ваҳобийлик, ҳизби таҳрир деган диний-сиёсий фиркаларни яхшилаб суриштириб кўрдим. Уларда жиддий, диний илм йўқ. Ҳозирги даврда ўзим-

керак. Китобни исталган жойини очиб, фатво беришлик тўғри эмас. Ислом динида намоз, рўза қанчалик фарз бўлса, ҳаётни билиш, ўрганиш ҳам шунчалик фарз ҳисобланган.

Булардан ташқари, Қуръони Каримни ўргатадиган мужтаҳидлар бўлган. Масалан, Имоми Аъзам раҳматуллоҳу алайҳ ана шундай мужтаҳидларнинг бири эдилар. Бизнинг халқимиз Ислом динини Имоми Аъзам мазҳабидан ўрганган. Калом илмининг султони Абу Мансур ал-Мотуридийнинг меросини ҳали яхши билмаймиз. Ваҳоланки, Мотуридий Ислом динини турли оқим ва гуруҳлардан, гоёлардан тозалаб, тўғри таълимотни тарғиб қилганлар. Бундай инсонлар номини кўплаб келтириш мумкин. Демокчиманки, Қуръони Каримни ана шундай ҳадис, тафсир илми мутахассислари орқали ўрганиш турли оқим ва гуруҳлардан асрайди. Аждодлар меросидан беҳабарлик одамларни чалғитади, адаштирадиган. Негаки, инсон учун хос бўлган ҳаракатлар мажмуи, самараси, маъно ва моҳияти улар яратган китобларда, ҳаётий тажрибаларда акс этган. Улардан оқилонга фойдаланиш керак. Ислом динидаги ҳар бир одам, олим, уламо тафсир китобларини ўқимоғи, устозлар кўмағида илм ўрганмоғи керак.

—Навоий ижодида қизиқаркансиз. Тасаввуфдан бохабармисиз?

—Умуман мумтоз адабиётларни мутолаа қилиш одатимга айланган. Адабиёт тарихига, тасаввуфга қизиқаман. Унда диний истилоҳлар бор. Масалан, Навоийда “Ал мажози қанторотун ҳақиқа”, яъни мажоз ҳақиқатнинг кўприғидир, деган жумласи мени кўп ҳайратга солади. Ундан маъно-мазмун ахтараман. “Лисон ут-тайр”ни ёшлигимдан ўқиб келаман. Шарҳларини кейинчалик ўқисамда мурғак онгимни эгаллаган нарсамажозий-рамзий ифодалар эди. Асарнинг фалсафий кирралари ҳануз ўйлантириб юради мени.

Ижодий ишларимга келсак, телевидение орқали кўпчиликка маълум бўлган “Ҳидоят сари” кўрсатувини мунтазам чиқишни таъминлаб келаяпмиз. Яна бир ишга қўл урганман. Дин ва диний оқимлар ҳақида китоб ёзишни ният қилган эдим. Иншоолоҳ шу кунларда ниҳоясига етказаман.

—“Маърифат” мухлисла-рига тилақларингиз?

—Агар кимки ислом динини ўрганса, илм билан ўргансин. Бундай инсонлар ниятларига муваффақ бўлсин дейман.

Фарзандларимизни зинҳор безътибор қўймайлик. Улар Ванга, халққа хизмат қилишдек саодатга эришсинлар. Уларга ҳиёнатни ўргатмайлик, тажовуз, зулмкорликни кўрсатмайлик. Пайғамбаримиз Муҳаммад с.а.в. “Юздаги холдек гўзал бўлишлар”, деганлар. Дин яхшиликка хизмат қилсин. Кейинги пайтда балоғат ёшидаги фарзандларимизнинг пана-пана жойларда “шивир-шивир” ларига кўп гувоҳ бўлмоқдамиз, кўчадаги беадаб ҳаракатларига кўзимиз тушмоқда. Ёшларимиз юзакки, моҳиятан саёз нарсаларнинг ишқибози бўлиб қолмоқда. “Фарзандлар жаннатнинг райхонларидир” деганлар пайғамбаримиз яна бир ҳадисда. Демак, фарзанддан доимо яхши амаллар кўриш керак экан. Фарзандларимизнинг қаровимиз, жиддий тарбиямизда бўлишлигини ҳар бир мўминга тилаб қолар эдим.

—Мазмуни суҳбатингиз учун ташаккур.

Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ
суҳбатлашди

ҲИДОЯТГА ЭЛТУВЧИ ЙўЛ

лида босилди. Кейин Чўлпон нашриётида китоб бўлиб нашр қилинди. Менинг 3-4 йиллик умрим шу таржима жараёни билан банд бўлди. Бу вақтда Қуръони Каримни жиддий ўғаниб чикдим. Китоб Оллоҳнинг сўзлари бўлгани учун ҳам ниҳоятда масъулият ва зийраклик билан ишлашни талаб қиларди. Қуръони Карим, ҳадислар, тафсириларни ўрганишга, солиштиришга тўғри келди.

—Албатта, бундан таъсирланган, маълум бир хулосаларга келган бўлсангиз керак?

—Амин бўлган нарсам шу бўлдики, Қуръони Каримни фақат илм билан ўрганиш керак. Шундагина ундаги оят ва калималарнинг моҳиятига етиш мумкин. Аксинча, илмсиз бу илоҳий китобни ўрганиш моҳиятдан узоқлаштирадиган. Диний ақидапарастлик, экстремизм, турли оқимларнинг вужудга келиши динни яхши билмаслик оқибатидир.

Илм олиш, ўқиш Ислом динининг энг улуғ шиорларидандир. Оллоҳ Таоло Қуръони Каримни Муҳаммад алайҳиссаломга нозил қилганида биринчи оятнинг биринчи калимасини “Иқро”, яъни “Ўқи” деб марҳамат қилган. Шу каби “Бил”, “Ўйла” деган оятлар бу муқаддас китобда жуда кўп ўринларда қайд этилган. Мусулмон одамнинг энг катта бойлиги унинг илми, дунёқараш ва фаросати ҳисобланади. Шунинг учун илмга муҳаббатли киши, албатта иймонли бўлади. Илми киши агар динни ўрганса, халққа ҳам, жамиятга ҳам фойдали бўлади.

Ҳозир мамлакатимизда 15 дан ортиқ махсус диний ўқув даргоҳлари — ўрта диний таълим берадиган мадрасалардан тортиб, то олий таълим берадиган ўқув юртларигача бор. Ўтган йилнинг июн ойида иш бошла-

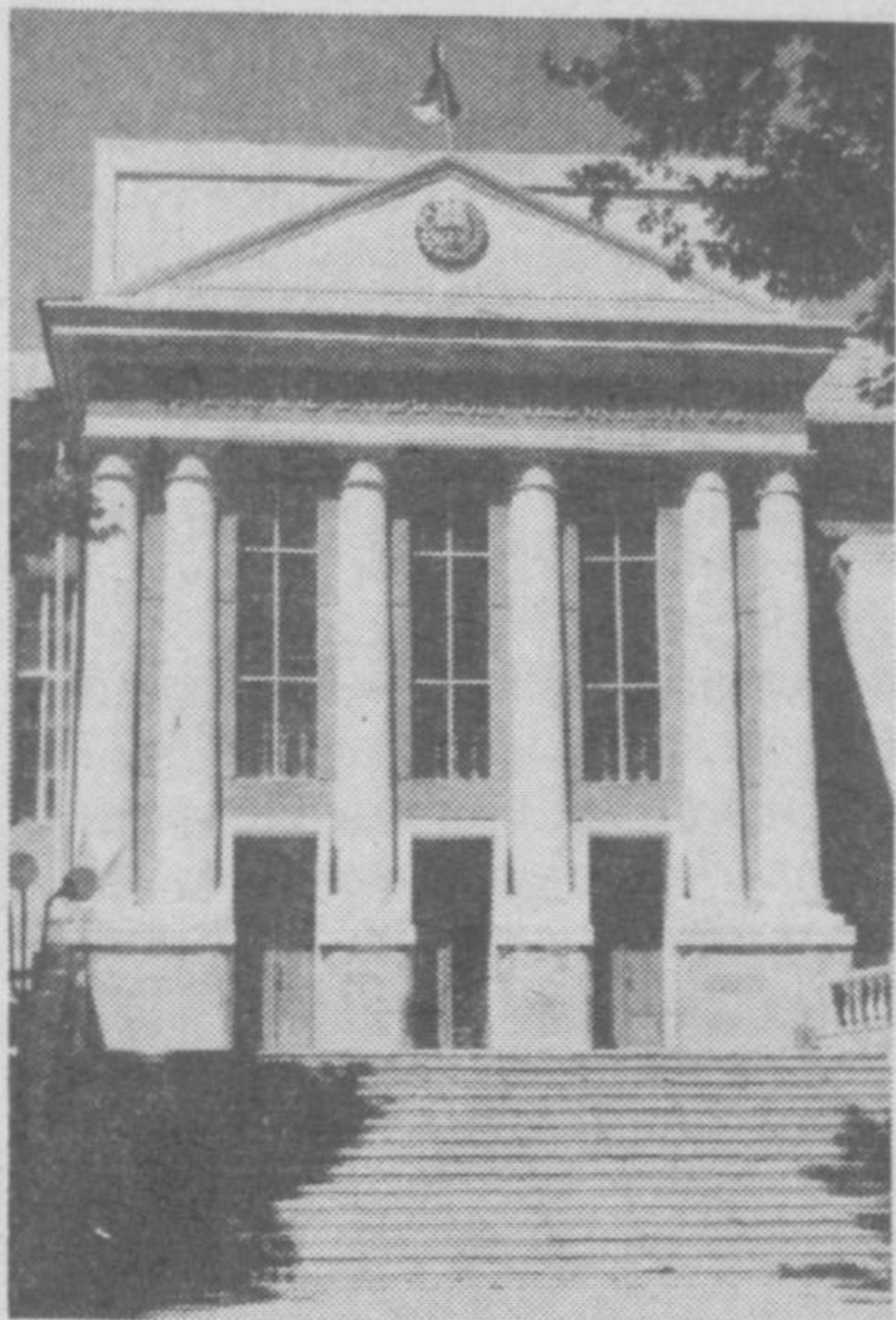
нинг ожизона ҳаракатларим орқали билиб турибманки, динни, айниқса, Ислом динини илмсиз ўрганиб бўлмайди.

Яна бир жиҳати шундаки, динни ўрганиш учун дунёвий илм ҳам керак. Илмий рисола-лар билан таниш бўлмаса, фандаги ютуқлардан баҳраманд бўлмаса, ўз тарихи, адабиётини ўқимаса, динни тушуниб бўлмайди. Қуръони Каримда Оллоҳ Таолонинг шундай қавл-лари борки, айни шу кундаги илмий изланиш ва ихтиролар унинг нима эканлиги ва маъносини англаб туради. Ваҳоланки, бу муқаддас китобда ҳали инсон онги, тафаккури тушуниб етмаган илоҳий калималар мавжуд.

Келинг, IX-XI асрлардаги уйғониш-тараққиёт даврини олайлик. Бу даврда етишиб чиққан олим ва мутафаккирларнинг хизмати ҳанузгача жаҳон аҳлининг эътиборида туради. Беруний, Ибн Сино, Хоразмий, Фиробийларни эсланг. Бир қараганда улар дунёвий олимлардек туюлади. Аммо чуқурроқ назар солсангиз, улар Қуръон илмини, ҳадис ва тафсир илмини мукамал билишган, муфассир бўлишган. Ундан ташқари, ҳар бирининг ўзига хос гўзал хуна-лари бўлганки, бундан минглаб одамлар чора топишган. Бу даврда аксарият олимлар тиб илмини чуқур эгаллашганини қандай изоҳлайсиз? Уларнинг оламни ҳайратга солувчи ихтиролари, ақл-заковатлари замирида Оллоҳнинг ҳикмати яширинган эмасми?!

Мадрасаларда диний илм билан бирга дунёвий фанлар ҳам ўқитилган-ку. Навоий, Бедил, Машраб ижодларидан баҳраманд бўлишган-ку. Геометрия, алгебра, география ва бошқа табиий фанлар ўқитилган-ку.

Яна бир муҳим жиҳати шундаки, Қуръони Каримни ўғанишда воқеликни тўғри англаш

ВАҚТ: ТАЛАБА ВА ТАЪЛИМ

1994 йил 8 ноябрда кўҳна Самарқандда Президентимиз Фармонига кўра, университетнинг тегишли факультети негизда чет тиллар институти пайдо бўлди ва бу ерга абитуриентлар оқиб кела бошлади. Факультетнинг алоҳида ихтисослашган ўқув юрти сифатида ажралиб чиқиши, шубҳасиз имкониятларни кенгайтди.

Бу галги саҳифамиз Самарқанд Давлат чет тиллар институти ҳаётидан бўлиб, у ҳақдаги аризулик маълумотларни талаба бўлиш орзусида юрган йигит-қизларга етказишдан иборат.

Факультетлар:
инглиз филологияси;
немис филологияси;
француз филологияси;
таржимонлик;
мактабгача тарбия педагогикаси ва психологияси;
малака ошириш.

Шунингдек, минтақавий тил ўрганиш маркази, тайёрлов бўлими, "Ипак йўли" бизнес инкубатори, инженерлик лингвистика маркази, маркетинг хизмати ҳам ташкил қилинган.

Институт манзили:
Самарқанд шаҳри, Охунбоев кўчаси, 93 уй,
тел: (3662) 33-78-43 факс
(3662) 35-66-19.
Институтга марҳамат!

"Буюк ипак йўли"нинг институт деворларидаги аксини томоша қиларкансиз, бир зум карвонлар куршовида қола-сиз. Уларнинг Хитойдан бошлаб, Ҳиндистон, Самарқанд, Миср ва Юнонистон орқали Италиягача бўлган сафари 43 метрлик деворда акс эттирилган. Деворда улкан санъат асари! Бунақаси камдан-кам учрайди.

Институт ректори Юсуф Абдуллаев музокаралар хонасида бизни қабул қилар экан, саҳифани тайёрлашда хорижий давлатлар билан алоқанинг мустаҳкам илдиз отаётганига кўпроқ урғу беришимизни таъкидлади ва инглизчадаги "ноу-хоу" иборасини ишлатди. Бу таълим тизимини тубдан ислоҳ қилишдаги янгиликларга ишорадир.

Шундай қилиб, ректор институтни ташкил қилишнинг мақсад ва вазифалари, ундаги марказлар, хорижий давлатлар билан ҳамкорлик хусусида қуйидагиларни алоҳида таъкидлади.

ДАВР ТАКОЗОСИ

Институтнинг вужудга келишини давр тақозо этди. Ўзбекистоннинг мустақил давлат сифатида тан олинishi унинг кўплаб хорижий давлатлар билан алоқа ўрнатишига имконият яратди. Бунинг учун эса хорижий тилларни пухта биладиган мутахассислар керак эди. Институт ана шундай кадрларни тайёрлаш ниятида ташкил қилинди.

1400 дан ортиқ талаба таълим олаётган ўқув даргоҳимизда инглиз, немис, француз тиллари билан биргаликда италян, япон, араб, форс, корейс, турк ва бошқа тиллар мукаммал ўргатилади.

Роман-герман филологияси соҳасидаги мутахассислар, чет тиллар бўйича педагоглар, кенг ихтисосли таржимонлар ва экскурсия олиб боровчиларни, мактабгача таълим педагогикаси ва психологияси бўйича чет тилларни биладиган ўқитувчиларни тайёрлаш, олий таълим негизда тил ихтисосликлари бўйича кадрларни жадал ўқитиш бош вазифамиздир. Шу мақсадда 10 та кафедра, 6 та факультетлараро кафедралар талабаларнинг билим

КЕЧА, БУГУН, ЭРТАГА

доирасини оширишга сафарбар қилинган.

МЎЪЖАЗГИНА МАРКАЗЛАР

Ушбу марказларнинг фаолият кўрсатиши ижобий қадамларимиздан бири эканлигини институтга ташриф буюрган ҳар қандай меҳмон — хоҳ у ўзбекистонлик, хоҳ у хорижлик бўлсин, эътироф этмай иложи йўқ.

Марказлар талабага ҳар қайси давлатнинг тили, маданияти ёки санъати ҳақида озми-кўпми маълумот бериб, тушунчаларини кенгайтиради. Зеро, уларни очишдан мақсад ҳам шу.

Инглиз тили "Пресс клуб"и, немис тили ва маданияти, француз тили ва маданияти, турк тили ва маданияти, араб тили ва маданияти, италян тили ва маданияти, корейс маданияти ва ўқиш маркази, корейс тили

ва компьютер маркази, япон тили ва маданияти, инженер тилшунослиги лабораторияси, "Самседа" компьютер маркази, туризм ўқув методик маркази, педагогика регионал тил марказларида катта-кичик экспонатлар, ўқув куроллари жой олган.

Бу марказлар мазкур давлатларнинг беминнат ва бегараз кўмаги билан очилди. Уларда энг янги видео ва

аудио техникалари, Нью-Йорк, Лондон, Париж ва бошқа шаҳарлар телевидениесининг узлуксиз кўрсатувлари намойиш этилапти.

ХОРИЖ ВА УНИНГ МУТАХАССИСЛАРИ

Чет эл делегацияларининг тез-тез ҳозир бўлиши, 30 дан зиёд хорижий давлатлар — АҚШ, Германия, Франция, Италия, Миср, Туркия, Жанубий Корея, Япония каби мамлакатлардан ташриф буюрган ўқитувчиларнинг талабаларга сабоқ бериши бизда одатий ҳолга айланди.

Ахборот марказида электрон почта фаолият кўрсатмоқда. "Интернет" ишлаб турибди. Институтнинг халқаро миқёсдаги нуфузи ортиб бораяпти, ўқув жараёнига жаҳоннинг илғор университетлари тажрибалари кириб келди.

Халқаро илмий янгиликлар

Islohot odimlari

ни алмаштириш корпорациясининг Тошкентдаги директори жаноб Дэвид Грейстон ёрдами билан қиймати 50 минг долларлик китоблар кўргазмаси ташкил этилди. Бу дурдоналар талабалар учун ва умуман Ўзбекистон тараққиёти учундир.

ИСТИҚБОЛ ҚАДАМЛАРИ

Бугунимиз жуда тезкорлик билан ўтмишга айланмоқда. Келажак эса олдинда. Бинобарин, ректорат "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг ижросини таъминлашда асосий бўгин ҳисобланади. Зеро, келажак учун замин бугундан яратилишини назарда тутадиган бўлсам, фикр яна халқаро майдондаги муносабатларга бориб тақалади. "Темпус"дан 400 минг евро, "ЮСИА"дан 200 минг, "Мурувват"дан 10 минг, Евро Осиёдан 15 минг долларга тенг грантлар олишга муяссар бўлди. Бу маблағлар дунёдаги ривожланган давлатлар тажрибасини ўзимизга тезроқ олиб кириш, узлуксиз таълим тизимини такомиллаштириш, шу асосда мамлакат тараққиётини жадаллаштиришга муносиб ҳисса қўиш учун сарфланади.

Яна шуни ҳам таъкидлаш керакки, Оклахома университети билан ҳамкорликда кенг қўламли таълим йўналишларига эга бўлган қўшма факультет очишни мўлжал-ляпмиз. Қисқаси, бугунги саъй-ҳаракатларимизнинг барчаси истиқболга қаратилган.

Yoz — o'tsin soz

ИЛК МАРОТАБА

Инглиз немис, француз тиллари бўйича республика олимпиадаси ғолиблари учун ташкил қилинган оромгоҳда 40 дан зиёд иқтидорли ўқувчилар дам олишмоқда. Улар Қашқадарё, Сурхондарё, Хоразм, водий вилоятлари — Фарғона, Андижон, Наманган, хуллас Ўзбекистоннинг турли бурчакларидан.

Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси марказий кўмитаси раёсати, халқ таълими ҳамда олий ва ўрта махсус таълим вазирликлари ҳайъатларининг ҳамкорликдаги қўшма қарорига асосан, институтимиз қошида илк маротаба ёзги оромгоҳ иш бошлади.

Хордиқ бор-йўғи 10 кунлик бўлса-да, унга жуда катта маблағ — 336.000 сўм ажратилган. Ўйлайманки, қисқа муддатли хордиқ иқтидорли ўқувчиларнинг хотирасида бир умр сақланади.

Фанишер РАХИМОВ,
институт қошидаги иқтидорли ўқувчилар оромгоҳи раҳбари

Институтга хорижий меҳмонларнинг тез-тез ташриф буюриши унинг нуфузи ва мавқеини янада оширмоқда.

Саҳифани Хулкар ТҶИМАНОВА тайёрлади

Til bilgan — el bilar

ГРИГОРИЙ ЎЗБЕКЧА ГАП- ЛАШМОҚДА

Григорий Гуларт институтда 1997 йилдан бери фаолият кўрсатмоқда. У АҚШнинг Калифорния штатидан. Диккатга сазовор жиҳати шундаки, Григорий қисқа вақт ичида ўзбекчани ўрганиб олди. Инглизча талаффузнинг таъсири аниқ ва яққол сезилса-да, АҚШ фуқаросининг ўзбекчани ўрганишга мойиллиги ва интилиши кишини қувонтиради:

—Инглиз филологияси факультетида талабаларга 6 та дастур асосида дарс бераман. Ўзбек талабаларининг инглиз тилига нисбатан ўта қизиқиш билан қарашларидан хурсандман. Улар орасида бемалол, қийналмасдан сўзлашадиганлари ҳам кўп.

"Боғишамол" маҳалласидан ҳовли-жой сотиб олди. Уч нафар фарзандимиз бор, уларнинг икkitаси эгизак. Рафикам уйда. Ҳамма нарсадан кўнглимиз тўқ. Бу ерда кишиларнинг бир-бирига нисбатан эътиборли эканликларида кувондим.

Эҳтимол, институтнинг доимий ўқитувчиларидан бири бўлиб қоларман. Балки, юртимга кетарман, буни келажак кўрсатади.

"ШОДИЁНА" ШОДЛИК УЛАШАДИ

"Ипак йўли" талабалар театри, "Шодиёна" ижодий гуруҳи институтдаги ҳар қандай тадбирга ҳозир нозир. Бу йил талаба ёшлар театр студияларининг "Нихол" фестивалида иштирок этган "Ипак йўли" ижодий жамоаси Салоҳиддин Давроновнинг "Бепар-

волик — бедаволик" номли асари учун 2 та диплом билан тақдирланди.

"Шодиёна" қошида дуторчи қизлар ансамбли ҳам очилган. Улар "Ўзбекистон — Ватаним" кўшиқлар кўриктанловига Турсун Сафаров

San'at

шеъри, Олимбой Раҳмонов мусиқаси асосида "Мустақил Ўзбекистон" таронасини тайёрламоқда.

Ижодий гуруҳларнинг ташкил қилиниши бевосита институтимиз ректори Юсуф Абдуллаевнинг хизмати ва

ташаббусидир. Яқинда дуторчи қизларга 4 та дутор, 1 та афгон рубоби, 1 та доира, 2 та рубоб харид қилинди. Са-марқанд тумани ҳокими Раҳима Ҳакимова ҳам уларга 10 та миллий либос совға қилди.

Бекназар ШАРАФОВ,
институт қошидаги
"Шодиёна"
ансамбли бадий раҳбари

Sinab ko'ring

ТАЛАБ БАРЧАГА БАРОБАР

ёхуд кенг оммани янги алифбога ўргатиш усуллари ҳақида сўз

Маълумки, республикамизда 1996/97 ўқув йилидан эътиборан лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбоси жорий этилди.

Давлат дастури ва Халқ таълими вазирлигининг тadbирларига асосан республикамиздаги таълим ўзбек тилида олиб бориладиган умумий ўрта таълим мактабларининг 1-6-синф ўқувчилари барча фанларни, таълим бошқа тилларда олиб бориладиган мактабларнинг 2-4-синфлари "Ўзбек тили" дарсларини янги алифбода ўқишмоқдалар.

Халқ таълими муассасаларида янги ёзув ва имлони жорий этиш жараёнида бу ёзув ва имлога ота-оналар, кенг жамоатчилик вакиллари ўргатиш масаласига ҳам катта эътибор берилмоқда. Шу мақсадда республикамиздаги мактабгача тарбия муассасалари, умумий ўрта таълим мактаблари қошида, ташкилот ва корхоналарида янги алифбо ва имлога ўргатиш курслари ташкил этилмоқда.

Янги ўзбек алифбоси ва имлосини ўргатишда тингловчи гуруҳларни ҳисобга олган ҳолда ҳар хил усуллардан фойдаланиш мумкин. Янги алифбони илк бор ўрганаётган гуруҳларга таҳлил-таркиб асосидаги товуш методидида ўргатиш усулидан фойдаланилади. Бу усулда ҳарфлар сираси асос қилиб олинмайди. Ҳарфларнинг ёзилиш шаклидаги соддалик ва мураккаблиги, унинг талаффузи ҳамда сўзларда қўлланиш миқдори назарда тутилади. Нутқдан гап, гапдан сўз, сўздан бўгин, бўгиндан эса товуш (фонема) ажратилади ва аксинча.

Янги алифбога ўргатиш усулларида яна бири ҳар икки алифбодаги, кирилл ўзбек алифбосидаги фарқланмайдиган, яъни ёзилиш ва талаффузи бир хил /А, О, К, Х/ ҳарфлари, сўнгра ёзилиши ўхшаш, талаффузи бошқа /Е, В, Н/ ҳарф /товуш/ларни ўргатиш усулидир. Дарс жараёнида ўтилган ҳарфлар юзасидан кирилл ёзувидаги сўзларни янги алифбога ўгириб ёзиш, ҳарфларнинг сўздаги ўрни бўйича ёзма машқлар бажариш, нутқлар ўрнига керакли сўзларни қўйиш, вақти-вақти билан ижодий, луғат ва назорат диктантларини ўтказиб туриш мақсадга мувофиқдир.

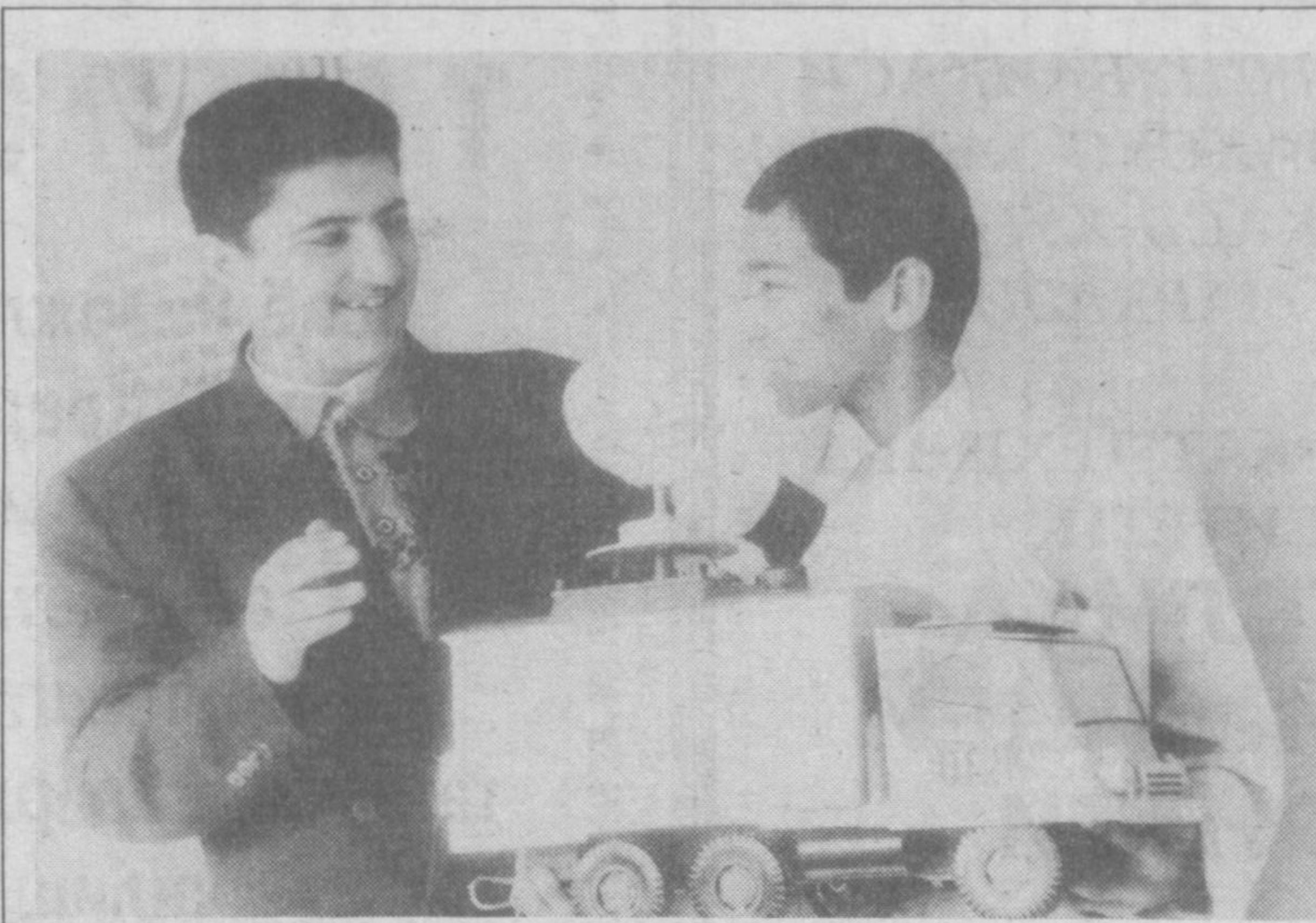
Амалда кўпроқ фойдаланиладиган усуллардан бири янги алифбога "алифбо тартибида" ўргатиш усули ҳисобланади. Ҳарфларни алифбо тартибида ўргатишда, аввало, тингловчининг алифбони ёд олишига эришилади. Сўзларни тўғри ўқиш ва уларни алифбо тартибида кўчириб ёзиш машқлари орқали эса янги алифбони ўзлаштириш малакасини такомиллаштириш билан бирга тингловчининг имловий саводхонлиги ҳам мустаҳкамланади.

Шуни ҳам айтиш жоизки, республикамизнинг ҳар бир фуқароси ўрта мактабда хорижий тил /инглиз, француз, немис/ларни у ёки бу даражада ўрганган. Шу боис янги ёзув ва имлога ўтиш кишиларни яна бир бор саводсиз бўлишга олиб келади, деган гаплар ноўриндир.

Янги ўзбек алифбоси кун сайин ҳаётимизга сингиб бормоқда. Янги ёзув ва имлони ўрганиш кичик ёшдагилар учун ҳам, катта ёшдагилар учун ҳам баробардир. Зеро, бу давр талаби.

Ш. АХМЕДОВА,

РТМ Янги ўзбек алифбоси бўлими бошлиғи

Бухоро вилоят ёш техниклар ҳамда маънавият ва қўшимча таълим маркази кўплаб истеъдодларни ўзига жалб қилмоқда.

Суратда: конструкторлик тўғараги аъзоси Шамшар Ҳамроев ўзи яратган янги қурилмани марказ директори ўринбосари И.Тўраевга намоиш қилаётир.

Р.АЛЬБЕКОВ
олган сурат

Аҳолиси жуда зич жойлашган Андижон вилоятининг Хонобод шаҳри ёшлари ўртасида сўров ўтказилганда, ишсиз юрган ёшлар вакиллари кўпчилиги халқ хунармандчилиги сирларини, тикувчиликни ўрганишга иштиёқманд эканликларини билдиришди. Шундан сўнг

тон-пресс" мухбири билан суҳбатда корхона раҳбари, тажрибали тикувчи Мавлуда Обидова. - Қисқа фурсатларда тузилган ўзаро фойдали шартномага асосан эндиликда бизнинг тикувчилик, бичувчилик ўқув марказимизда нафақат Хонобод шаҳри ёшлари, балки Кўргонтепа тумани

ган ҳолда туманимиздаги Чимён, Султонобод, Норота каби қишлоқлар марказида ўқув марказимизнинг шохобчаларини очдик ва ёшларни хунар ўрганишга қорладик. Яқин келажакдаги мақсадимиз — туманимиздаги бошқа аҳоли пунктларида ҳам худди шундай ўқув марказлари, хунар

ЁШЛАРНИ ХУНАРГА ЧОРЛАБ

шаҳар меҳнат, аҳолини иш билан таъминлаш ва ижтимоий ҳимоя қилиш бўлими ходимлари жойлардаги тикувчилик фирмалари, цехлари, кичик корхоналар фаолияти билан танишдилар ва ўзлари учун шаҳардаги "Манзур" кичик корхонасини танладилар.

—Мақсад - корхонамиз негизда ўқув маркази ташкил этиш бўлди, -деди "Туркис-

қишлоқларидан келатган қиз-жувонлар ҳам хунар ўрганишмоқда ва мустақил ҳаётга йўлланма олишмоқда. Бундан ташқари, бир гуруҳ қизларимиз Тошкентдаги намунали ўқув марказлари ва модалар ательесига таҳсил кўриб қайтишди.

Эндиликда уларнинг тажрибасига таяниб ва узоқ қишлоқларда ҳам ёшлар иш ахтариб юрганликларини назарда тут-

ўрганиш шохобчалари очиб ҳамда ўз уйларида меҳнат қилаётган, халқ тан олган чеварларни, хунармандларни ҳам шартнома асосида ишга жалб қилиб, уларга шогирдлар бириктириб қўйиш йўли билан ишсиз ёшларни хунарли қилиш ва ишсизлик муаммосини қайта кўриб чиқишдан иборатдир.

"Туркистон-пресс"

"ПЕДАГОГИКА ФАНИ ХХІ АСРДА"

Бизга маълумки, педагогика фани эркин шахсни шакллантириш қонуниятлари, ёшларни янги турмуш тарзига мослаштиришнинг шакли ва мазмуни принципларини ўрганади.

Умуман, педагогика фани шунчалик серқирра ва тубсизки, кириб бордининг сайин янги-янги жиҳатлари кўзга ташланаверади.

Ўзбекистон Миллий Университети қошидаги Олий педагогика институтига узоқ вилоятлардан педагоглар, Президент девонининг масъул ходимлари, олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг мутасадди раҳбарлари, бир гуруҳ олимлар тўпланишиб, "Педагогика фани ХХІ асрда" мавзуси тўғрисида фикрлашдилар.

Бу илмий-амалий анжуманнинг қақчирилиши давр талаби билан боғлиқ.

Замон талабларига тўла жавоб берадиган юксак маънавий кадрлар тайёрлаш бугунги куннинг долзарб вазифасидир. Шундай экан, ўз касбий педагогик маҳоратини ҳар бир профессор-ўқитувчи муттасил ошириб бориши керак.

Анжуманда олий ўқув юрлари кафедраларида ўқув моддий базасини яхшилаш, кутубхоналар фондларини мустаҳкамлаш, чет эллардаги илғор педагогик тажрибаларни ўзлаштириш, илмий педагогик тадқиқотларни кучайтириш, малака ошириш институтлари жамоалари билан хорижий олий таълим муассасалари ўртасидаги эътиборни кучайтириш, ахборотлар банкини ташкил этиш, телекоммуникацион алоқа

Anjuman

ўрнатиш, дидактик материаллар таъминотини йўлга қўйиш масалалари кўтарилди.

Ўзбекистон Миллий Университети доценти Қоражон Тошмуродованинг "Румийни англаш — давр талаби" деб номланган маърузасида кўпчиликни ўйлашга мажбур этадиган масалалар қамраб олинган эди.

Педагогика фанида шу пайтгача қилинган ва бундан кейинги қилинадиган тадқиқотлар ҳам шунчаки бир енгил ҳавас ёки эришиш мумкин бўлган илмий дара-

жа учун эмас, балки бугунги миллий педагогикани муносиб ўринга кўтара оладиган даражада бўлсин.

Педагогика соҳасидаги илмий ишларда миллий мафкура ғояси кенгроқ ўрин эгаллаши керак, деган фикрлар илғари сурилди.

Шундан сўнг, Олий Педагогика институтининг олий тоифали услубчиси Н. Тошмухаммедованинг "Бугунги таълимнинг баъзи бир муаммолари", олий педагогика институти профессори Н. Саидахмедовнинг "Методология ва педагогика фани", Тошкент Молия институти доценти М. Расуловнинг "Олий ўқув юрларида экологик ва табиат муҳофазасига оид таълим-тарбия масалалари", Нукус Давлат университети доценти М. Қорабековнинг "Жанубий Оролбўйи минтақаси экологик ҳолатини яхшилашда университетларнинг ўрни" каби чиқишларида ҳам анжуман кун тартибидаги масалага доир муҳим жиҳатлар қайд қилинди.

Н. БОТИРОВ,
"Маърифат" мухбири

Янгиликни англаш, ҳис қилиш ботиний жараён. Негаки, янгиликни тушуниш ҳар кимнинг даражасига боғлиқ. Бироқ, ана шу даражани тарбиялаш, ўстириш ўз қўлимизда. Хўш, бу даражани қандай қилиб ўстириш мумкин? Умуман бугун бизнинг одамларимизнинг дунёда, жамиятда кечаётган жараёнлардан огоҳлиги давр талаби даражасидами? Не таассуфки, бу саволга ҳозирча ижобий жавоб бера олмаймиз. Тўғри, бугун одамларимиз тафаккурида замонга хос янгиликлар, ўзгаришлар бор. Аммо бу дегани ҳамма бирдек давр шиддатини илғаб олаётгани дегани эмас. Бугун қайси замонда, қайси даврда яшаётганини ҳануз англай олмаётган кишиларимиз бор. Албатта бундай ҳолатларнинг бир қатор объектив ва субъектив сабаблари мавжуд.

ПОКЛАНИШ
МАВСУМИ

Истикболдан сўнг, тилимизда ҳам янги-янги сўзлар пайдо бўла бошлади. Дейлик, шахс тарбияси ҳақида кўп гапираяпмиз. Хўш, шахс ким? Шахс бизга нима қилиб беради?

Шахс бу ўзининг келиб чиқиши билан ўз эътиқодига, ўз фикрига эга бўлган кишидир.

Шарқда қадимий бир таълимот бор. Бу тасаввуф таълимоти. Бу таълимотнинг асосий мақсади ҳам комил инсонни тарбиялаш, яъни шахсни тарбиялашдан иборат. Демокриманки, биз эртанги кун бахти учун курашар эканмиз, илм излаб унчалик узоққа боришнинг ҳолати йўқ. Даставвал ўзимизни ўрганишимиз лозим бўлади.

Бугун маънавият, мафкура давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Албатта, бу ҳолат табиий эҳтиёж эди. Зеро, маънавият шунчалик кенг жабҳаки, у оддий инсон қалбини поклашдан тортиб, бутун жамиятни поклашгача бўлган жараёни қамраб олади. Бу борада, айниқса, бугун мактабларда таълим-тарбия олаётган ўқувчиларга теран тушунтиришлар бериб бориш кечиктириб бўлмас вазифадир.

Дарҳақиқат, муаммо қўйиш осон. Уни ҳал қилиш қийин, фақат бу муаммони ечишнинг биттагина йўли бор: бирдамлик, ҳаммаслақлик, ҳамкорлик.

Матлуба ҚИЛИЧЕВА,
Қаттакўрғон туманидаги 34-мактаб ўқитувчиси

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ КАСБ-ҲУНАР
ТАЪЛИМИ МАРКАЗИ**

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ТЕХНИКА
УНИВЕРСИТЕТИ
РЕСПУБЛИКА
МИЛЛИЙ-ЛИЦЕЙ
ИНТЕРНАТИ**

2000-2001 ўқув йили учун танлов асосида қабул эълон қилади.

Республика миллий лицей-интернатига умумтаълим ва махсус мактабларнинг 8-синф маълумотига эга бўлган ўқувчилари ҳамда техника соҳасига қизиққан иқтидорли ўқувчилар танлов асосида қабул қилинади.

**Хужжатлар 2000 йилнинг 10
июнидан 31 июлигача қабул
қилинади.**

Тест синовлари математика, физика, она тили ва адабиёти фанларидан 1-10 августгача бўлиб ўтади.

Лицей-интернатда математика, физика, информатика, кимё ва инглиз тили фанлари махсус дастур асосида чуқур ўргатилади.

Машгулотларни университетнинг ва лицей-интернатнинг тажрибали профессор, доцент ва олий тоифали ўқитувчилари олиб боради.

Республика, вилоят олимпиадалари голиблари, халқаро олимпиада иштирокчилари лицей-интернатга танловсиз қабул қилинади.

**Лицей-интернатга кирувчилар
қуйидаги ҳужжатларни тақдим
қилишлари керак:**

— ўқув муассасаси директори номига белгиланган шаклдаги ариза;

— туғилганлик тўғрисидаги гувоҳнома (нусхаси);

— яшаш жойидан маълумотнома;

— 8-синф маълумоти ҳақидаги ҳужжат (баҳолар табели);

— 086-У форма бўйича тиббий маълумотнома;

— 3x4 ҳажмдаги 4 та фотосурат.

Манзилимиз:

**700095, Тошкент шаҳри,
Талабалар шаҳарчаси,
ТошДТУ 53-ётоқхонаси.**

Телефонлар: 46-69-02, 46-08-78

ТАНЛОВГА ТАКЛИФ

**Осиё Ривожланиш Банкининг 1595 (МЖ) — ЎЗБ
рақамли Кредити бўйича амалга оширилаётган
«Умумтаълим мактаблари учун дарсликлар ва ўқув
адабиётларни нашр қилиш тизимини
такомиллаштириш» Лойиҳаси доирасида Халқ
таълими вазирлиги Болалар адабиётларини харид
қилиш учун танлов эълон қилади.**

1. Ўзбекистон Республикаси Осиё Ривожланиш Банки билан «Умумтаълим мактаблари учун дарсликлар ва ўқув адабиётларни нашр қилиш тизимини такомиллаштириш» Лойиҳаси доирасида мактаб кутубхона жамғармалари учун болалар адабиётлари харид қилишга маблағ ажратиш тўғрисида келишган.

2. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги (Харидор) умумтаълим мактаблари кутубхона жамғармаларига харид қилинадиган ўзбек тилидаги болалар адабиётларини Танлов Хужжатларининг IV-бобида белгиланган тарзда чоп этиш, бутлаш, маркировка қилиш ва жойларига етказиб бериш бўйича Танловда қатнашиш учун қатнашиш ҳуқуқига (барча қатнашчилар ва уларнинг маҳсулотлари Осиё Ривожланиш Банкига аъзо бўлган давлатлардан бўлиши шарт) эга бўлган барча нашриётлар ва фирмаларни таклиф этади.

3. Танловда қатнашиш истагини билдирган барча иштирокчилар қуйидаги манзилдан қўшимча маълумот олишлари мумкин:

**Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги,
Лойиҳани Амалга Ошириш Гуруҳи
Лойиҳа менежери Г.Ш. Тугеевага.**

**Тошкент шаҳри — 700027,
Ўзбекистон кўчаси 80-уй,
«Ўқитувчилар уйи», 311-хона.**

Алоқа учун телефон

(998 — 71) 1391573

Факс №

(998 — 71) 1391571

Эл. почтаси:

uzbpiu@globalnet.uz

4. Танлов ҳужжатларининг тўлиқ тўпламини олиш учун Танлов иштирокчилари 3 — бандда кўрсатилган манзилга мурожаат қилишлари ва Халқ таълими вазирлигининг **20203000100101044001** сонли ҳисоб рақамига 25 минг сўм ўтказганликларини тасдиқловчи ҳужжат ҳамда корхонанинг Ишонч хатини тавсия этишлари зарур бўлади.

5. Барча Таклифлар Танловнинг умумий қийматидан 2 фоизини ташкил этадиган Банк кафолат билан бирга 2000 йилнинг 17 июл куни соат 11:00 гача топширилиши шарт.

6. Танлов таклифлари 2000 йил 17 июл соат 12.00 да Тошкент шаҳар, Ўзбекистон кўчаси, 80, 3-қават, кичик залда барча қатнашчилар иштирокида ошкорона ҳолда очилади.

7. Таклифнинг умумий қийматидан 2 фоизини ташкил этган Банк кафолатини 2000 йил 17 июл соат 11.00гача тавсия этолмаган Танлов иштирокчилари танловда иштирок этолмайдилар.

8. Халқ таълими вазирлиги Танлов таклифларини тайёрлаш жараёнида қатнашчиларнинг сарф этган харажатларини тўлаш мажбуриятини олмайди.

INVITATION FOR BIDS (IFB)

IFB Number: 03

Date 17 June, 2000.

Loan Number: 1594(SF)-UZB

Project Title: Procurement of Reference Material for Additional Literature for Primary Schools.

1. The Republic of Uzbekistan has received a Loan from Asian Development Bank in various currencies towards the cost of Basic Education Textbook Development Project and it is intended that part of the loan proceeds will be applied to eligible payments under this contract for procurement of reference Material for Additional Literature to be used in Primary Schools.
2. The Ministry of Public Education of the Republic of Uzbekistan (the Purchaser) now invites sealed bids from eligible Bidders for the printing, packaging, marking, and distribution of Uzbek language books for the titles and quantities specified in Section IV of the Bidding Documents.
3. Interested eligible Bidders may obtain further information from and inspect the Bidding Documents at the office of:

Name: Ministry of Public Education of the Republic of Uzbekistan
Basic Education Textbook Development Project
Project Implementation Unit
Attention : Ms. Guzal Tugeeva,
Project Manager
Address: Room 311
80, Uzbekistan Street
700027 Tashkent
Republic of Uzbekistan.

Telephone No. (998-71) 139-1573;
E-mail: uzbpiu@globalnet.uz

Fax No. (998-71) 139-1571

4. A complete set of Bidding Document may be purchased by any interested eligible Bidder on submission of written application to the above and upon payment of a non-refundable fee 25000 (twenty five thousand) soum to the Ministry of Public Education's Bank Account No.20203000100101044001.
5. All bids must be accompanied by a bid security of not less than two percent (2%) of Total Bid Price and must be delivered to the above office on or before 17 July 2000, at 11:00 a.m.
6. Bid will be opened in the presence of Bidders' representative, who choose to attend on 17 July 2000, at 12:00 noon at office of the Project Implementation Unit, Room 311, 80 Uzbekistan Street, 700027 Tashkent.
7. Bidders who cannot deliver the Bid Security of not less than two percent (2%) of Total Bid Price to the above office on or before 17 July 2000, at 11:00 a.m., shall be disqualified.
8. The Ministry of Public Education of the Republic of Uzbekistan will not be responsible for any cost or expenses incurred by bidders in connection with the preparation of delivery of bids.

ТОШКЕНТ

ЭЛЕКТРОТЕХНИКА АЛОҚА

ИНСТИТУТИ

ТАСАРРУФИДАГИ

ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ ЛИ-

ЦЕЙ – ИНТЕРНАТИ

Қўйидаги вақант

вазифаларга танлов

ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Кафедра мударлари:

- математика ва информатика;
- физика;
- тиллар;
- гуманитар фанлар;

Ўқитувчилар:

- она тили;
- тарих;
- математика;
- физика;
- информатика ;
- жисмоний тарбия.

Танлов муддати
2000 йил 1 августгача.

Манзилимиз:

Тошкент шаҳар
Ж. Обидов кўчаси, 7-а.
ТЭАИ территориясида.
Тел: 35-03-69,
35-08-85

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА

ягона ҳисобланган Тошкент Электротехника Алоқа институти тасарруфидаги телекоммуникация лицей-интернати ўқувчилар қабул қилади

бўлишни;

Чуқурлаштирилган дастурлар асосида математика, физика, информатика фанларидан билим олишни;

Малакали мутахассисларнинг раҳбарлигида замонавий таълим ва технология воситасида таълим олишни;

Исталган техник ўқув юртларига киришни;

Республикаимизнинг равнақи учун ва унинг XXI асрда ривожланган давлатлар орасига кириши учун хизмат қилишни;

ИСТАСАНГИЗ БИЗНИНГ ЛИЦЕЙГА
МАРҲАМАТ ҚИЛИНГ!

Лицейга Республикаимиз мактабларининг 8-синфини битирган истеъдодли ўқувчилар танлов асосида қабул қилинади. Вилоятлардан қабул қилинган ўқувчилар ётоқхона ва 3 маҳал бепул овқат билан таъминланадилар.

ТАНЛОВ 1 АВГУСТДАН
10 АВГУСТГАЧА ЎТКАЗИЛАДИ!Мурожаат учун керакли
хужжатлар:

1. Лицей раҳбари номига хужжатлар:

2. 8-синфни тугатганлиги ҳақида гувоҳнома(табел).

3. (086) шаклдаги тиббий маълумотнома.

4. 6 донa 3x4 см ўлчамли фотосурат.

5. Туғилганлиги ҳақидаги гувоҳнома.

6. Яшаш жойидан маълумотнома.

Р. С. Хужжатлар шахсан тақдим этилади ва 10 июндан 31 июлгача қабул қилинади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳар
Ж. Обидов кўчаси, 7-а.
ТЭАИ территориясида
Тел: 35-03-69,
35-08-85.

Taqriz

ЯНГИ "ALIFBO
QO'SHIQLARI"

Давлатимиз истиқлолга эришгандан кейин мамлакатимизда таълим-тарбия соҳасида "Таълим тўғрисида"ги Қонун ва "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"га мувофиқ бир қатор ишлар амалга оширилмоқда. Таълим тизими эҳтиёжлари билан боғлиқ бўлган турли дастур, ўқув қўлланмалари ва дарсликларнинг нашр этилиши ҳам шулар жумласидандир. Д.Омонуллаева ва П.Мўминнинг "Alifbo qo'shiqlari" номли ўқув қўлланмаси ҳам ўқув тизимида мусиқа таълимини такомиллаштириш мақсадида яратилган ишлардан бири бўлди.

Мазкур қўлланма 1-синф ўқувчилари учун яратилган бўлиб, болаларнинг лотин ёзувиге асосланган янги ўзбек алифбосида савод чиқаришига кўмаклашуви учун мўлжалланган.

Тўплам таълимнинг ўзига хос услубини ўзида мужассам этган. Бунда ўқитиш жараёнининг мусиқа ва шеърият билан уйғунлашуви ёш авлоднинг эстетик тарбиясида муҳим аҳамият касб этади.

Шунингдек, бадиий тафаккурнинг шаклланиши, мусиқа қобилиятининг ривожланиши, сўзлашувни бойитиш ва эркинлаштириш сингари бола тарбиясидаги муҳим қирра-

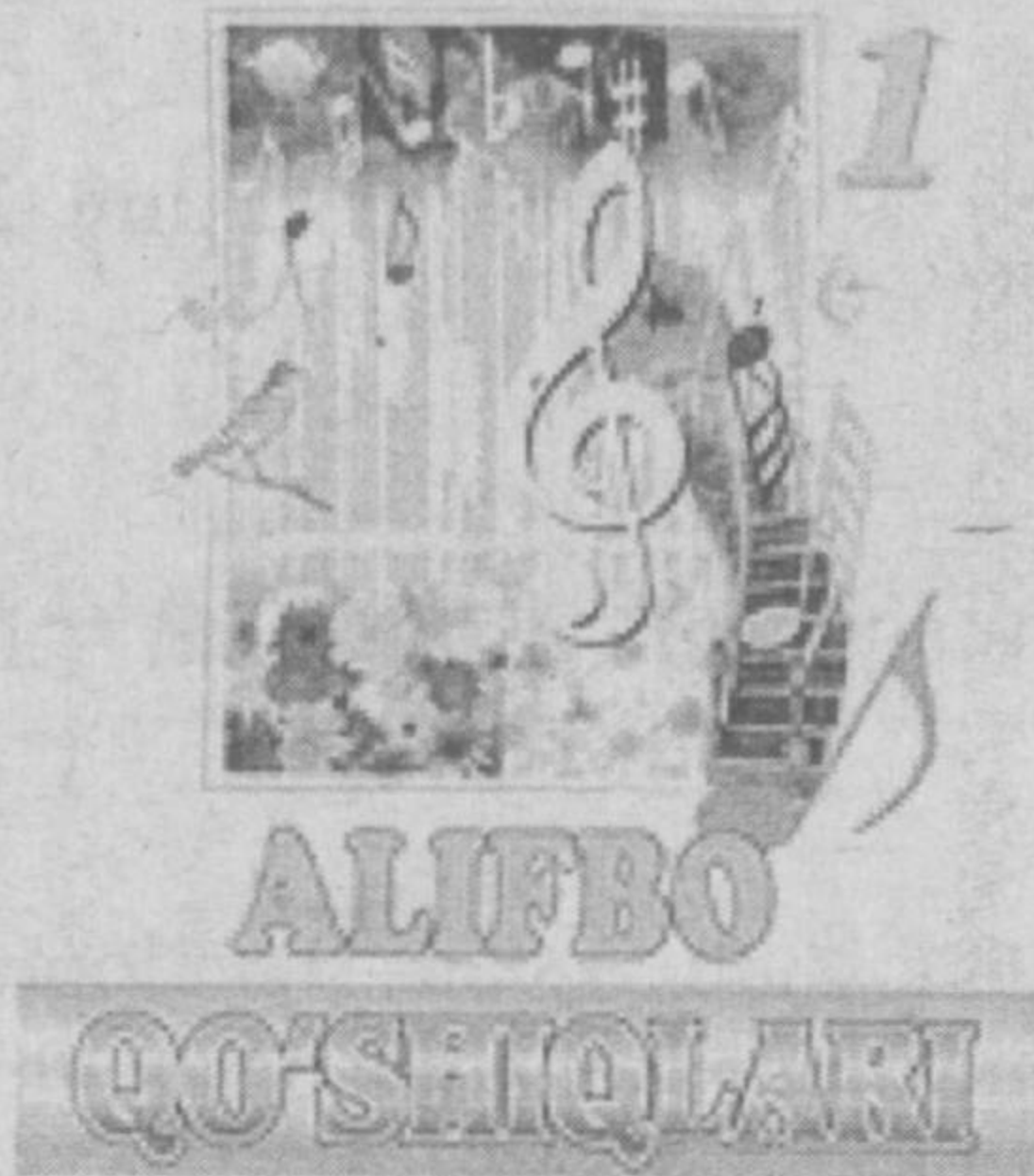
ларнинг назарда тутилиши мазкур қўлланманинг ўзига хос хусусиятидир.

Шу билан бирга, бу тўплам мусиқа таълимида янги йўналишни белгилайдики, у айнан умумтаълим мактаб ўқувчилари учун мўлжалланган бўлиб, дарс жараёнида янгилик, ранг-баранглик олиб киради ва ўқувчиларнинг ўқишга бўлган ихлосини оширишга хизмат қилади.

Тўпламда алифбоддаги ҳар бир ҳарф ўз кўшиғига эга. Қўшиқлар алифбо ҳарфлари тартиби бўйича жойлашган бўлиб, жами 28 та қўшиқни ташкил этади.

29-қўшиқ "Alifbo bayrami" деб аталади. Қўшиқларнинг қуйлари енгил ва оҳангдор, ўзлаштириш учун осон бўлган ўзбекона оҳанглар билан сўғорилган. "Хо'roz" номли қўшиқнинг ўзбек халқ куйи асосида яратилганлиги, болаларнинг тафаккурига миллий мусиқа меросимизни сингдиришни мақсад қилган. Шунингдек, бу қўшиқларда образли-тасвирий хусусият ҳам ниҳоятда кучли.

Уларда ўсимлик дунёси ("Anjir", "Xandalak", "Ismlaq", "Olma", "Uzum"), ҳайвонот олами ("Fil", "Kapalak", "Qo'zichoq", "Turnalar", "Ho'roz", "O'rdak"), одоб-ахлоқ мавзуйи бадиий равишда ифодаланган. "Nonga to'lsin olam", "Vatanjonim —

Dilorom Omonullayeva
Po'lat Mo'min

Vatan" сингари қўшиқлар ёш авлодда Ватан туйғуси, миллий ғурурни тарбиялашга, қадриятларга бўлган эътиборни кучайтиришга қаратилган.

Тўпламдаги қўшиқлар кенг омма доирасига мўлжалланган бўлиб, уларнинг ижроси қийинчилик туғдирмайди.

Қўшиқлар фортепиано жўрлигида яратилганлиги мазкур қўшиқларнинг болалар боғчаси, мактабларда ўтадиган мусиқа машғулоти имкониятларини ўз ичига олганидан далолат беради.

"Алифбо қўшиқлари" тўплами ўқувчиларнинг савод чиқаришида ўзига хос кўмак вазифасини бажарувчи қўшимча қўлланма бўлиб хизмат қилади ва ўз мухлисларини топиши, шубҳасиз.

Дилора МУРОДОВА,
Тошкент Давлат
консерваторияси
1-проректори,
санъатшунослик фанлари
номзоди, доцент

Taqdimot

Вазирлар Маҳкамасининг "Соғлом авлод" Давлат дастури тўғрисидаги қарорини бажариш юзасидан Республика таълим марказида ўқувчиларга жинсий тарбия бериш ҳамда репродуктив саломатликни муҳофаза қилиш бўйича Соғлиқни сақлаш вазирлиги билан ҳамкорликда "ЭПОС" лойиҳаси асосида тайёрланган "Ўсмирлар олами" рисоласининг тақдимот маросими бўлиб ўтди.

Анжуманни Республика таълим марказининг директори Г. Алимова очар экан, ёш авлодни эртанги кун турмушига тайёрлаш, уларнинг ҳис-туйғуларини тушуниб етиш ва бевосита дўстлари тазйиқи таъсирига учмасликка ёрдам беришда ушбу "Ўсмирлар олами" рисоласи катта аҳамият касб этишини таъкидлаб ўтди.

ФАРЗАНДИНГИЗ
ҲАЁТГА ТАЙЁРМИ?

Ҳозирда республикамиз бўйлаб фақатгина Наманган вилоятининг тўртта ва Тошкентнинг бешта туманларида ушбу китобнинг тақдимот маросими ўтказилган, холос. Лекин шундай бўлса-да, ташкиллаштирилаётган бундай анжуманлар йирик мутахассис ва олимлар томонидан ижобий баҳоланиб, кўзланган режа ва мақсадлар муваффақиятли тарзда олиб боришмоқда.

— Дарҳақиқат, ёшларни келажак ҳаёт сари тайёрлаш барчамиз учун, айниқса, ота-оналар учун жуда муҳимдир. Бу борада мактаб билан ота-оналар ўртасида доимий алоқа ўрнатиш катта аҳамият касб этади. Мактаб учун муҳими — мактабда жинсий ва репродуктив саломатликка ўқитиш ҳақидаги фалсафани ойдинлаштиришдир. Тақдим этилаётган ушбу рисола ҳам ота-оналар ва мураббийлар билан ҳамкорликда ёшларга билим бериб, ўз муносабатлари юзасидан ҳозир ва келажакдаги барча вазиятларда оқилона қарор чиқаришга ёрдам бериши шубҳасиздир, дейди Тошкент шаҳри GTZ| ЭПОС проекти координатори, педагог Ақром Назаров.

Бехбуд БОТИРОВ

МАДАНИЙ
АЛОҚАЛАР АМАЛДА

Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармасида "ЮНЕСКО ва ASP йўналишидаги мактаблар" рукни остида шаҳар конференцияси бўлиб ўтди.

Маълумотларга қараганда ҳозирда дунё бўйлаб 5500 га яқин мактаблар ЮНЕСКОга аъзо бўлиб, шулар жумласига Тошкент шаҳридаги 17,19,51,91-мактаблар ҳам киради. Улар ЮНЕСКО дастурий тадбирларида фаол иштирок этиб, тўрт йўналиш бўйича ҳам иш олиб боришади. Булар: атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, маданий меросни асраш ҳамда бевосита бир-бирларини ҳар жиҳатдан ижобий тушунишдан иборатдир.

Тадбир иштирокчилари 1996 йилдан буён ушбу мактаблар томонидан ЮНЕСКО доирасидаги талайгина ишлар муваффақиятли тарзда амалга оширилгани, шаҳар мактабларини ҳам ушбу жараёнга кенг жалб қилиш, ҳамкорлик жабҳаларини кенгайтириб ўзаро ҳамжиҳатликда фаолият юритишнинг самарали ютуқлари ҳақида ҳам тўхталиб ўтишди.

Анжуман сўнггида 91, 51, 17, 29-мактаблар ўқувчилари катнашчиларга ўзларининг мусиқий совғаларини инъом этишди.

Б. БОТИРОВ

Бундан беш-олти йил аввал, пойтахтимиздаги 115-ўрта мактабда ўқиб юрган кезларим шу ерда ташкил этилган "Мўъжиза" деб номланган театр-студия томошаларида, фаол бўлмасам-да, иштирок этиб, студиянинг қизгин ишларини кузатиб борганман. Шунинг учун ҳам мени навбатдаги томошалар намойишига таклиф қилганларида қувониб кетдим. Театр-студия томошалари билан ошно бўлар эканман, ўзимни мўъжизагина мўъжизалар гувоҳи бўлгандек ҳис этдим. Болалар ижросидаги меҳрга, яхшиликка лиммо-лим кичик томошаларни митти қалбларни ҳам иситиб, ҳам ёритиб турган гулханга қиёс қилгим келди.

Студиянинг 5-синф ўқувчилари иштирокида

кўплаб мактабларнинг ўқувчилари баҳраманд бўлмоқдалар. Масалан, шу йилнинг май ойида студиячилар ўз томошалари билан Шайхонтоҳур туманининг 137-,186-, Миробод туманининг 238-мактабларида меҳмон бўлишди.

186-мактабда қўйилган томошадан сўнг мактабнинг маънавий ишлари бўйича директор муовини Гавҳар Тўлагановадан болаларнинг ишлари ҳақидаги фикрларини сўраганимизда, у киши шундай дедилар:

—Ўзингиз кўргангиздек, "Ўч" ва "Чин дўст" томошаларини ўқувчиларимиз мириқиб томоша қилдилар. Кувонарли томони шундаки, воқеалар 5-синф ўқувчилари ҳаётидан олинган, ижрочилар ҳам 5-синф ўқувчилари, мавзу ҳам шунга яраша.

МЎЪЖАЗГИНА "МЎЪЖИЗА"

сахнага қўйилган "Чин дўст", "Ўч" каби комедияларини ўқувчилар билан биргаликда томоша қилиб, жуда қувондим. Негаки, томошаларнинг савияси ошганлиги, иштирокчилардаги ўсиш, улғайиш яққол кўриниб турибди. Мен ўзимиз қатнашган вақтдаги болалар ижроси билан ҳозиргисини қиёслаб эканман, буни аниқ ҳис этдим. Албатта, бу ўз-ўзидан бўлмаган. Бунда, аввало, шу студия фаолиятига шароит яратиб берган мактаб маъмуриятининг ҳиссаси катта бўлса, студия раҳбари Фарҳод Файзиевнинг ўз ишига фидойилиги, болаларни севиши, уларни санъатга ошно қила олиши ниҳоятда қўл келган. Шуни айтиш керакки, студияда сахнага қўйилган томошаларнинг адабий асосини ҳам ёш санъаткорларнинг раҳбари Ф.Файзиевнинг ўзи ёзган. Ҳозирги кунда студия репертуарида "Чин дўст", "Иккинчи апрел", "Ўч", (5-синф ўқувчилари иштирокида) каби комедиялар, II-синф ўқувчилари иштирокида тайёрланган "Хайрлашув кечаси" драмаси бор.

Бу театр-студиянинг яна бир аҳамиятли томони бор. Яъни, болалар ўзлари қўйган томошаларни фақат шу мактаб ўқувчиларига намойиш этиш билан чекланмайдилар. Уларнинг томошаларидан шу кунгача шаҳримиздаги жуда

Шунинг учун болалар сахнада ўзларини эркин тутишади, ролларини ҳақиқий артистлардек ижро этишади. Яна шуниси муҳимки, болалар ижросидаги бу кичик спектакллар ўқувчиларни яхшиликка даъват этишга қаратилган. Масалан, "Ўч" комедияси воқеаларидан синф, мактаб ҳаётида юзага келган ҳар қандай масалани ҳал этишда аҳил, тотув, иноқ бўлиш лозим, деган фикр англашилади. Хуллас, омади гап шуки, бошқа мактабларда ҳам шу хилдаги тўғарақлар, студиялар очилса, айни муддао бўларди.

Бу гапда жон бор. Чунки санъат билан ошно бўлган боладан ёмонлик чиқиши қийин. Аксинча, бундай болалар ниҳоятда таъсирчан, қизиқувчан, нафосатга чанқоқ, интилувчан бўладилар. Болаларнинг таклифига кўра, келгуси ўқув йилидан мактабда қизиқчи-масхарабозлар гуруҳи ташкил этиш ҳам режалаштирилмоқда. Бундан ташқари, "Қалбингга кулоқ сол" ҳамда "Алишернинг болалиги" спектаклларини тайёрлаб, театр санъатининг ёш шинавандалари эътиборига ҳавола этиш кўзда тутилган. Ўйлаймизки, санъатсевар болаларни бирлаштирган "Мўъжиза" театр-студияси бундан буён ҳам тенгдошлари орасида мавқеини мустаҳкамлаб бораверади.

Мунира ВАЛИЕВА

СУРАТ ЧИЗАР
БОЛАЛАР

Самарқанд шаҳрининг Регистон майдонидаги асфальтга чиройли қилиб чизилган расмларда тинчлик, она замин, болалик акс этди. Бу тадбирга Сиеб туманидаги 23 та мактабнинг 300 га яқин болажонлари пок ниятлари жамланганди. Ёш расмларнинг меҳр ила чизган лавҳаларини шахарликлар, туманлардан келган ота-оналар ва тенгқурлари ажиб қизиқиш билан томоша қилдилар.

Айниқса, 5-ўрта мактабнинг 7-"В" синф ўқувчиси Райҳон Бахронова, 4-"Е" синф ўқувчиси Комилжон Аҳмедов, 3-ўрта мактаб ўқувчиси Илҳом Муҳиддинов, 10-ўрта мактаб ўқувчилари ака-ука Ўқтам, Азиз, Элбек, Элмуродларнинг суратларида аjoyиб манзаралар кўрсатилганини мухлислар эътироф этишди.

Э. МАҲМУДОВ

МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР
АСОСИДА

Халқ таълими тизимига кириб келаётган англикларни тарғиб қилиш, тасвирий санъат фанини ўқитишда миллий қадриятлар ва анъаналардан фойдаланиш, илғор иш тажрибаларни оммалаштириш мақсадида Жиззах ВПХМОИ ва Бахмал туман ХТБ ҳамкорликда туманнинг Новқа қишлоғидаги 8-мактабда тасвирий санъат фани ўқитувчилари ва ХТБ услубчиларининг вилоят семинар-кенгаши ўтказилди.

Тадбирда сўзга чиққанлар ҳозирги вақтда тасвирий санъат фани ўқитувчилари олдида турган долзарб масалалар, ўқитишда миллий қадриятлардан фойдаланиш ҳамда давлат таълим стандартлари талабларини бажариш бора-сидаги ишлар юзасидан ўз фикрларини билдирдилар. Кенгаш натижалари асосида услубий тавсиялар ишлаб чиқиб, жойларга етказиш режалаштирилди.

И. ИСМОИЛОВ,
Жиззах ВПХМОИ меҳнат ва эстетика бўлими бошлиғи

BOBOLAR BOLALARGA

Ey, farzand! Shuni yaxshi bilki, ilm va hunar hamma vaqt va hamma zamonda ham qadrlanadi. Ilm bilan hunar o'tda yonmaydi, suvda oqmaydi, deydilar. Shu bilan birga kasb-hunar egasining dili pok bo'lishi, ezgu ishlarni qilmog'i va ezgulikka intilmog'i eng yaxshi fazilatdir. Ezgu niyat yo'lida chidam va matonat bilan halol ishlagan va yashagan kishilar albatta baxt topadilar va ulug'lik supasiga ko'tariladilar. Buning uchun qunt bilan halol mehnat qilib kasb va hunarning bilimdoni bo'lmoq kerak.

**Mehnat kishini
ulug'laydi.**

Toshpo'lat Usmonov

Hunar bilan aql
birikkan hamon,
Har ish jahonda
yurishgay ravn

Firdavsiy

Qo'lingdan kelgancha
mehnat qil, mehnat
Mehnatdan yog'ilur
boshingga rohat.

Sa'diy Sheroziy

Hech kimga yalinmas
hunarli inson,
Rizqin o'z bog'idan
topadi bog'bon.

Nasafiy

IGNA OGOHLANTIRADI

Meni ko'pam koyima,
Bir ko'zliman, netaman.
Ehtiyotkor bo'lmasang,
Qo'lga kirib ketaman.

"KASAL BAHO"

Dadasi daftarga boqib der:
— Ikkingni tuzatgin, Bobosher!
— Akajon, ikkingiz kasalmi? —
Achinib so'raydi Alisher.

QOZONNING ARZI

Og'zim katta ochgandim,
Go'sht-u yog'dan solishdi.
Olov yoqib tagimga,
So'ng qaytarib olishdi.

SHOIR VA QALAM

Yoz desa bas, yozaman,
Biroq biroz ozaman.
Egam shoir, o'zim ham
Shoirlikka a'zoman

Solijon XUDOYOROV

TOPISHMOQLAR

1. Chin qushim, chinni qushim,
Chin tepaga qo'ndi qushim.
Tumshug'ini yerga berib,
Xalqqa salom berdi qushim.

(choynak)

2. O'zi bor,
Soyasi yo'q

(o'ra)

3. Bobom tomda
Soqoli yerda

(mo'ri)

4. Havoda to'rt burchagi,
Qo'limdadir ichagi

(varrak)

5. Tomda turib gilam qoqdim

(nog'ora)

(Davomi. Boshi gazetamizning 2000 yil
10 iyun sonida.)

—O'g'illarim, mana shu dasturxonni olib o'tiringlar. Men bir oz mizg'ib olay, faqat "Ochil, dasturxon", demanglar, — deb ularga tayinlabdi. U ketgandan so'ng bolalar: "Ochil, dasturxon", deb baqirgan ekanlar, yetti xil taom tayyor bo'libdi. Bolalar taomlarni o'rab, dasturxonni uylariga olib kirib, o'rni boshqa dasturxon olib chiqib o'tiribdilar. Chol qaytib kelib dasturxonni olibdi, yo'lga tushibdi. Uyiga kelib: —Kampir, nima taom desang, hozir tayyor bo'ladi, — deb dasturxonni yozibdi. "Ochil, dasturxon", degan ekan, hech qanday taom chiqmabdi. Cholning joni chiqib: — Laylakvoy meni ikkinchi marta aldadi, ertaga borib boshqa bir sovg'a so'ray, — debdi.

Ertasi saharlab chol yo'lga chiqibdi. Yilqichining oldiga borib:

—Endi Laylakvoydan nima so'ray? — debdi.

—Endi Laylakvoydan "Ur, to'qmoq" so'rang. "Ur, to'qmoq" desangiz, oldingizda kim bo'lsa, urib tashlaydi, — debdi yilqichi.

Chol yo'lga tushibdi, eshikdan:

—Assalomu alaykum, — deb kiribdi. Laylakvoy:

—Gar salom bo'lmasa, ta'ziringni berardim. Yana nima uchun kelding? "Qayna, xumcha"ni olding, "Ochil, dasturxon"ni olding, yana nima kerak? — debdi.

—Meni bu gal ham aldading, Laylakvoy. "Ochil, dasturxon" o'rni boshqa bir dasturxon beribsan. Endi sendan bir narsa so'rayman, menga "Ur, to'qmoq"ni ber, — debdi.

Laylakvoy cholga "Ur, to'qmoq"ni hadya qilibdi.

Chol "Ur, to'qmoq"ni olib yo'lga tushibdi. Oz yurib, ko'p yurib, avvalgi o'zi bilgan qishloqqa borib yetibdi. Tanish bolalarni chaqiribdi:

—O'g'illarim, mana bu to'qmoqni ushlab turinglar, men

UR TO'QMOQ ERTAK

bir oz mizg'ib olay, faqat "Ur, to'qmoq", deb gapirmanglar, — debdi.

U ketgandan so'ng bolalar qiziqib: "Ur, to'qmoq", deb baqirishgani uchun chol yugurib kelibdi. Bolalar bo'lsa, yig'lashib:

—Jon ota, to'qmoqni to'xtating, biz sizning xumchangizni, dasturxoningizni olib, o'rni boshqa xumcha, boshqa dasturxon qo'ygan edik, tavba qildik, ota, to'qmoqni to'xtating, — deyishibdi.

Chol: "Tur, to'qmoq", degan ekan, to'qmoq urishdan to'xtabdi. Bolalar yugurib borib uylaridan "Qayna, xumcha" bilan "Ochil, dasturxon"ni chiqarib beribdilar. Chol yo'lga tushibdi. Oz yurib, ko'p yurib, ko'p yursa ham mo'l yurib, ko'l demay, cho'l demay, yetti kecha-kunduzda uyiga borib yetibdi.

"Qayna, xumcha" degan ekan, xumchadan tilla qaynab chiqibdi. "Ochil, dasturxon" degan ekan, har xil taomlar muhayyo bo'libdi. Umrlarida ko'rman taomlarini yeb, chol bilan kampir xursand bo'libdilar.

Tillalarga chol yaxshi uy soldirib, xonni uyiga mehmondorchilikka chaqirgan ekan, xon: "Men xon bo'lsam, o'sha kambag'al, qashshoq cholning uyiga mehmondorchilikka boramanmi", — deb bormabdi.

Cholning jahli chiqib xonni urushga chaqiribdi. Ertasiga xon yetti ming askarni tayyorlab, cholni uyi oldiga tizib:

—Qani, chol, joning bo'lsa urushga chiq! — debdi.

Chol eshikdan chiqib to'qmoqqa qarab:

—Ur, to'qmoq, — deb baqirgan ekan, to'qmoq hamma askarlarni bittadan urib yotqizib qo'yibdi, oxiri to'qmoq xonni ura boshlabdi. Xon:

—Chol, to'qmog'ingni to'xtat, sen yengding, meni o'limdan olib qol, yurtga sen hokim bo'la qol, — debdi.

Chol to'qmog'ini to'xtatibdi. O'zi yurtga hokim bo'libdi. Murodu maqsadiga yetibdi.

DUNYONING YETTI MO'JIZASI

Aziz bolajonlar! Dunyoning yetti mo'jizasi haqida eshitganmisiz? Odamlar qo'li bilan yaratilgan bu mo'jizalar qaysilar, bilasizmi? Ehtimol, katta bo'lib, siz ham mo'jizalar yaratarsiz! Bugun esa qadim dunyoning bu mo'jizalarini bilib oling.

Dunyoning yetti mo'jizasidan biri Misr ehromlaridir. Misr shohlari (fir'avnlar) o'zlariga ehromlar qurdirganlar. Bu ehromlarda ularning jasadlari saqlangan, chunki misrliklar odam o'lgandan keyin jasadi yaxshi saqlansa, narigi dunyoda ham yashaydi, deb o'ylaganlar. Misr fir'avnlarida Nomer birinchi bo'lib o'ziga ulkan ehrom qurdirgan. Uning balandligi 60 metr keladi. Shunday ehromlardan biri Xufu (Xeops) ehromidir. Uning balandligi 147 metrga yaqin. Bu ehromlar asrlardan beri odamlarni lol qilib kelmoqda. Mo'jizalardan yana biri Efes

shahridagi Artemida sha'niga bunyod etilgan ibodatxonadir. Bu ibodatxona juda ulkan bo'lib, oq marmardan qurilgan. U 120 yil davomida qurib bitkazilgan. Dunyoning yetti mo'jizasidan yana biri Bobilning muallaq bog'lari hisoblanadi (Vavilon deb ham yuritishadi). Jahonda eng go'zal bu bog'ni Bobil podshosi qurdirgan. Bu bog' to'rt qavatdan iborat bo'lib, har birida dunyoda yo'q ulkan daraxtlar, anvoyi gullar ekilgan.

Olamning yetti mo'jizasidan biri Galikarnas Dahmasidir. Galikarnas qadimda kichik Osiyo sohilida joylashgan yunon shaharlaridan biri bo'lib, go'zalligi bilan mashhur. Uning dovrug'ini olamga taratgan shoh Mavsol maqbarasidir. Bu maqbara me'morchilik san'atining ajoyib namunasi hisoblanadi. Mo'jizalardan yana biri Quyosh xudosi Gelios

sharafiga Rodos orolida o'rnatilgan muazzam haykal — Kolossdir. Bronzadan qurilgan bu haykalning uzunligi 35 metr bo'lib, uni bunyod etish uchun 12 yil vaqt sarflangan.

Olamning yetti mo'jizasi qatoriga Iskandar minorasi ham kiradi. U Iskandar Zulqarnayn nomi bilan bog'liq. Bu ajoyib minora 120 metr bo'lib 3 qavatli bo'lgan. Undagi Zevs haykali mo'jizalar qatorida tilga olinadi. Bu haykalning uzunligi 64 metr, eni 28 metr bo'lgan. Ulkan zalning oxirida taxtu ravonda o'tirgan Zevsning boshi naq shippa tegib turadi.

Olamda mo'jizalar ko'p bo'lgan. Hozirgi kunimizda ham sanog'i yo'q. Biz faqat qadim zamonlardan buyon qabul qilingan va odamlar tasavvurida o'rnashib qolgan qadimgi olamning yetti mo'jizasi haqida qisqacha hikoya qildik.

Сўнги 50 йил ичида илк бора Жанубий ва Шимолий Корея давлатлари раҳбарлари учрашди. Ким Дэ Чжун билан Ким Чен Ирнинг юзма-юз учрашувида ҳар иккала давлат ўртасида ярашиш, қон-қариндошлик ва ҳамкорлик ҳужжатларига имзо чекилди.

12 июнь кuni Россия Федерацияси президенти Владимир Путин Чеченистон муфтийси Аҳмад Қодировни Чеченистон республикаси маъмуриятининг бошлиғи этиб тайинлаш тўғрисидаги фармонга қўл қўйди. Бу ҳақда РФ президентининг матбуот хизмати маълум қилди.

ЕР ЮЗИДА

АҚШдаги Лос-Аламос лабораториясидан ядровий курулланниш ҳақидаги махфий ҳужжатлар йўқолган. Бу ҳужжатлар кучли ўрмон ёнғинлари чиққан пайтда лаборатория эвакуация қилинаётганда ғойиб бўлган.

Куала-Лумпур (Малайзия) касалхонаси жарроҳлари антика операцияни амалга оширишди. Ўнг қўлсиз ва қийшқ чап бармоқлари билан туғилган кизалоққа унинг туғилгандан сўнг озгина вақт ўтгач вафот этган эгизак шеригининг аъзолари ўтказилди.

Сешанба кuni Дамашқда Сурия президенти Хафиз Асаднинг дафн маросими бўлиб ўтди. Президенти ўтган шанба кuni эрталаб 70 ёшида вафот этганди. Таникли давлат арбоби Сурияни 1970 йил ноябрдан бери бошқариб келаётганди.

Оппок "Малика Дуда" кемаси соҳил бўйида охишта силкинарди. Кеманинг бурун қисмига ўрнатилган кўтарма кран каттагина, ҳар томони мато билан ёпилган темир қафасни тумшугида олиб турибди. Хамма мато тагида нима борлигини кўриш иштиёқида. Ниҳоят, профессор Файбулло Али Файбулло сурпни тортиб, ечиб олади. Ва ҳамманинг кўз олдида уч метрли Изис маъбудасининг ҳайкали намоён бўлди. Тўғри, обиданинг калласи йўқ эди, лекин унинг қора балзетдан ўта нафислик, юксак нафосат билан ишланганлиги ҳар қандай кишини ром қиларди.

Изис ҳайкали — Миср ёдгорликлари департаменти билан Оврупо сувости археологияси институтининг ҳамкорлигидаги экспедицияси томонидан Искандариянинг Шарқидидаги Абу Кир қўлтигидан топилган кўпгина

1910 йил март ойининг илиқ кунлари эди. "Гелиополис" кемаси Искандарияга келиб тўхтади. Кемадан каттароқ ёшдаги аёл билан бир ёшгина киз тушиб келишади. Улардан бирининг исми Клара Миллер, иккинчиси унинг кизи, бўлажак "детектив жанри қироличаси" Агата эди.

Лекин ўша пайтлари 19 ёшли Агата Миллер адабий шон-шухрат ҳақида ҳатто ўйламаган ҳам эди. У тинчгина турмуш куриб, осойишта ҳаёт кечиришни хоҳларди. Она-бола Искандариядан поездда Қоҳирага келишади. Ушбу шаҳар Агатанинг ана шу ниятини амалга ошириш учун жуда қулай жой эди. Чунки у ерда уйламаган, ёшгина, ғайратли, бакуват (ҳар томонлама) инглиз офицерлари ва келажак порлоқ колониал амалдорларни кўп учратишингиз мумкин эди. "У пайтлари Қоҳира мен учун мисли жаннат эди, — деб ёзганди Агата Кристи ўзининг таржимаи ҳолида. — Биз у ерда уч ой бўлдик ва мен ҳафтада беш марта рақс тушишга борардим".

Унинг вақтичоглиги фақатгина рақсга тушиш билан чегараланиб қолмади. Агата ҳар хил пикник- (табиат қўнидаги ўтириш)ларда бўларди, голф ва чавандозлар полоси бўйича мусобақаларга борарди. Шод-хуррам, ғам-ташвишсиз ҳаёт унга шунчалик ёқиб тушган эдики, у онасининг фиръавнлар қабри ва бетакрор гўзал ибодатхоналари билан

бор?!", — ёзади чўл тонгидаги нонуштасини эслар экан Агата.

Бағдодга ёзувчи автобусда боради. Ўша ерда унга Жанубга, шумерликларнинг қўхна шаҳри Урга бориб келишни маслаҳат беришади. Бу шаҳарда инглиз археологлари қазилма ишлари олиб борар эдилар. Ур ҳам Агатага жуда ёқиб қолади ва ўша ерга 1930 йил бошида иккинчи марта ҳам боради. Шунда Кристи иккинчи севгиси — Макс Меллоуэнни учратади. Макс унинг қўлини сўраганида, 40 ёшли Агата бошида жуда уялиб, ўзини ноқулай сезади, чунки қуёвтура ундан 14 ёш кичик эди-да! Лекин бир оз ўтгач Агата розилигини беради. Ўшандан бери уни илк бора швед журналида чоп этилган куйидаги қазил "таъқиб" қилиб келарди: "Археологнинг рафиқаси бўлиш яхши-да. Ёшинг ошган сайин унинг сенга қизиқиши тобора ортиб боради".

Агата ва Макс деярли ярим аср, Кристининг ўлими — 1976 йил 12 январгача, бахтли умр кечиришади.

Янги турмуш Агатанинг ҳаётини кескин ўзгартириб юборган эди. 30-йиллари Макс ҳар қиш фаслини Суриядаги қазилма ишлар устида ўтказарди, рафиқаси доимо у билан бирга эди. Агата эрига экспедиция ташкил қилишга ёрдам берарди, бўш қолган вақтида эса ижодини давом эттирарди. 1933

АГАТА КРИСТИНИНГ УЧИНЧИ МУҲАББАТИ

бой бўлган Луксорга таклифини рад қилиш у ёқда турсин, ҳатто қўхна пирамидаларни кўриб келишга вақт тополмайди. "Ушанда мени на ёдгорликлар, на осори-атиқалар қизиқтирарди, — эслайди ёзувчи. — Луксор, Карнак, Мисрнинг барча гўзалликлари фақатгина йигирма йил ўтгач намоён бўлди".

Қоҳирада Агата ўз севгисини топа олмади. Адиба уни Англияда учратди. 1912 йилнинг октябрида Агата 23 ёшли ҳарбий учувчи Арчибалд Кристи билан танишади. Улар 2 йил ўтгач, эндигина биринчи жаҳон уруши бошланган вақтда, турмуш куришади.

Арчи Оврупога, фронтга кетади. Агата эса госпиталга ишга жойлашади. У ерда бўш вақтларида ҳикоялар ёзиб турарди. Лекин уларни ҳеч ким чоп этмасди. Агата умидини йўқотмади. 1917 йили у ўзининг биринчи китоби — "Стайлздаги ғаройиб ҳодиса" номи асарини ёзиб тугатади. Китоб дастлаб 1920 йили АҚШда, сўнг 1921 йили Англияда чоп этилади. Ўқувчилар ҳам, танқидчилар ҳам асарни яхши қабул қилишди. Муваффақиятдан ғайратланган Агата Кристи илҳом билан романлар, ҳикоялар ёза бошлади.

1926 йил Кристи учун жуда оғир кечди. Аввал кўнглига жуда яқин бўлган онаси вафот этди, сўнг Арчи уни ташлаб кетди. Шулар туфайли ижод жараёни ҳам издан чиқди. Дўстлари Агатага бирон-бир жойга бориб, дам олиб ёзилиб келишни маслаҳат беришади. Шу мақсадда адиба Яқин Шарққа боришга аҳд қилади.

1928 йилнинг кузида у Лондон-Истанбул йўналиши бўйича қатновчи "Шарқий экспресс"га билет сотиб олади. Сўнг Суриянинг Ҳалаб портига жўновчи поездга ўтиради. Ўша ердан (яна поездда) Дамашққа, сўнг Байрутга етиб боради. Ўзининг оломонга тўла ранг-баранг бозорлари-ю, қўхна обидалари билан Шарқ Кристини ром этган эди. Айниқса, унга чўл ёқиб қолди. "Атроф жим-жит, ҳатто қушлар ҳам кўринмайди. Бармоқлари орасидан сизиб тушаётган кум, қолбаса ва чойнинг бетакрор таъми. Ҳаётда бундан-да лаззатлироқ нима

йили Макс Агата ва унинг кизи Розалинда билан Мисрда бўлади. Улар Нилдан то Асуангача тепоходда саёҳат қилишади. Бу гал Агата у ернинг барча диққатга сазовор жойларини ипидан игнасиғача, кунт билан томоша қилиб, ўрганиб чиқади.

Иккинчи жаҳон уруши туфайли Макс археологик қазилма ишларини тўхтатишга мажбур бўлди. Лекин, 50 - йиллари у ҳар йили Шумернинг Ироқдаги қўхна шаҳарларидан бири Нимрудга бориб туради. Кейинчалик у дунёга машҳур археолог бўлиб танилади. Агата илгаригидек унга ҳамроҳ бўлади. 1963 йили Агата учинчи марта (Макс билан бирга) Мисрда бўлади.

Адабиётшунос олима Жанет Морган "детектив жанрининг қироличаси" ҳақида ёзар экан, Агата Кристининг сюжет устида ишлашини "тўла-тўқис ақлий жараён" деб ҳисоблаб, "у (Агата) ҳеч қачон ўз асарларида реал ҳодисаларни ёзмаган"лигини таъкидлайди. Лекин Агата воқеа содир бўлиш жойини, персонажларни ҳаётдан оларди. Шунинг учун ҳам унинг асарларидаги кўпгина воқеалар Кристига жуда яхши таниш бўлган Шарқда содир бўлади.

Унинг "Нилдаги ўлим" ва "Сўнгида ўлим келди" китоблари ҳамда "Эхнатон" пьесаси Мисрдаги саёҳатлари таъсирида яратилган. "Месопотамиядаги котиллик", "Улар Бағдодга келишганди", "Ўлим билан учрашув" адибанинг Ироққа бўлган кўпгина саёҳатлари таассуротлари остида ёзилган. "Айт, қандай яшайсан" асари унинг Суриядаги Макс билан ҳамкорлиги тажрибасининг меvasи. Ва, ниҳоят, машҳур "Шарқий экспресс" китоби — Агата Кристининг Лондондан Истанбулга, сўнг Сурияга бўлган саёҳати маҳсулидир.

Шарқ, ҳақиқатан ҳам, машҳур адибанинг учинчи муҳаббатига айланган эди. "Очиққўнғил, самимий, ҳаёти қувончга, шодликка тўла, меҳмондўст, ҳазилкаш Шарқ халқи менда катта таассурот қолдирди. — деб ёзади таржимаи ҳолида Агата Кристи. — Мен дунёнинг бу сўлим гўшасини жуда севардим! Қозир ҳам уни севаман, кейин ҳам, мен уни ҳар доим севаман!"

СУВ ОСТИ ШАҲРИ

ёдгорликлардан бири. Экспедиция ҳақиқий шов-шувга сабаб бўлган навбатдаги тадқиқот ишларини тугатди. Кўрфаз тагида қадимги икки шаҳарнинг яхши сақланган қолдиқлари аниқланган. Нил дельтаси атиги икки тармоққа эга. Фиръавнлар даврида улар олтига бўлган эди. Энг Ғарбий тармоқ (уни IV асрда Мисрни забт этган юнонлар "Каноп" дейишган) Абу Кир қўлтигида Ўртаденгизга бориб қуйиларди. Эраимиздан аввалги V асрда Мисрда бўлган "тарих отаси" Геродот Каноп соҳилларида қад кўтараётган гўзал шаҳарлар борлигини ёзади. Денгизга яқин Канопис ўша даврда Мисрнинг Ўрта Ер денгиздаги порти ҳисобланган. Соҳилдан сал узоқроқда

Менутис, унинг ортида Гераклион жойлашган эди. Лекин қуруқликда ушбу шаҳарларнинг ҳеч қандай изи қолмаган.

Олимлар узоқ вақт қадимги шаҳарлар қаерга "ғойиб бўлган"лиги ҳақида бош қотиришади. 1934 йили Миср шаҳзодаси ҳаваскор ғаввос Умар Тусун Абу Кир кўрфазини тубида қандайдир ҳаробаларга дуч келади ва ҳатто, у ердан Искандар Зулқарнайн ҳайкалинини олиб чиқади. Аммо шундан сўнг, кўрфазни синчиклаб ўрганиб чиқишнинг иложи бўлмаётган эди. Мисрда у ерни жиддий тадқиқ этиш 1996 йили бошланди, холос. Шунда ҳам бу ишга Оврупо сувости археологияси экспедициясининг Искандария Шарқий қўлтигидаги

шов-шувли топиламаси туртки бўлди. Ушанда овруполиклар юнон Птолемейлар сулоласининг қирол қароргоҳи қолдиқларини топишган эди.

Шарқий кўрфазнинг батафсил харитасини тузгач, институт директори Франк Годдио бошлиқ экспедиция Абу Кирда жойлашди. Соҳилдан 2 км нарида кенглиги 700 га 500 метр бўлган шаҳар топилиди. Тахмин этилишича, бу шаҳар Менутис. Яна 4 км нарида ғаввослар ундан-да каттароқ шаҳар топишади. Тахминларга кўра, бу — Канопис. Сув тагида 1 кв км жойда усти кум ва балчиқ-лой қатлами билан қоп-

СИРЛАРГА ТўПА ЯШИН

Табиатнинг сирли ҳодисаларидан бири бўлмиш шарсимон яшин ҳали-ҳануз замонавий илм-фан муфассал тушунтира олмаётган ҳодиса бўлиб келмоқда. Карелиялик нафақахўрлар иштирокида ўтган ғалати воқеа бунга яна бир бор тасдиқлади.

Эр-хотин Елена Гордеева ва Пётр Волков Костомушка шаҳридан балиқ овлаш учун Кимал кўлига боришади. Эндигина тўрларни ўрнатиб бўлишадики, бирданига ҳаво ўзгариб, қаттиқ шамол бошлади, момақалдироқ гумбирлайди. Чолу кампир ўрмондаги кичик уйга беркинишади. Улар анча вақт дарахтларнинг ғийқиллаб йиқилиши товушлари, шамолнинг мавж уришини эшитиб туришади. Сўнг ҳаммаёқ тинчигандай бўлади. Шунда Елена Михайловна эшикдан айланаси 15 сантиметрлик оловли шар улар томон секин-аста яқинлашиб келаётганини кўради. Қўрқув уларнинг вужудини эгаллайди. Бирданига кучли портлаш юз беради ва эр-хотин маълум бир вақтга қимирламай қолишади, нима бўлиб ўтганини ҳам эслолмайдилар...

Ўзларига келишгач, улар қаттиқ чарчоқ ва бош оғригидан ташқари таналарида ғалати белгиларни сезишади. Аёлда чап, ҳўжайинида эса ўнг курак остида тушунарсиз очқизил рангдаги шохсимон "нақш"лар ва елкаларида тўққизил бўртмачалар пайдо бўлганди. Шарсимон яшин жабрдийдалари дўхтирларга мурожаат қилишганда, улар бунга аниқ тушунтира олмадилар. Жароҳатларнинг (агар шундай дейиш мақбул бўлса) кимёвий анализи ҳам ҳеч нарса бермади. Бир нарсаси тинчлантиради: бу рақ эмас. Бундан ортиқ карелиялик ме-диклар ҳеч нима дейишолма-япти.

Ушбу нодир табиат ҳодисаси тадқиқотчиси Вадим Чернобровнинг айтишича, фан аҳли шарсимон яшин ҳақида оз маълумотга эга. Лекин шу оз маълумотларнинг кўриниши мисли фантастика: унинг энергияси 3 млрд. жоулга тенг, плазма ҳарорати Қуёшникидан 5 баробар ортиқ!

Умуман олганда, мазкур оловли сирнинг мавжудлиги физиканинг барча қонуниятларини шубҳа остига олади...

ланган яхши сақланган уйлар, ибодатхоналар, худоларнинг катта ҳайкаллари турган экан. Ҳатто кемалар боғлаб қўйиладиган қадимги порт ўрни ҳам яққол кўриниб турибди. Олимлар фиръавн ва худоларнинг нисбатан катта бўлмаган ҳайкаллари суздан олиб чиқишди. Шунингдек, археологлар сопол буюмларнинг каттагина коллекцияси, тақинчоқлар ва тилла тангаларни йиғиб олишди. Шуниси диққатга сазоворки, тангаларнинг «Энг ёши» Миср тарихининг Ислон даврида зарб қилинган ва улар VIII асрга тааллуқли. Демак, шу вақтгача шаҳарда ҳаёт бор эди. Кейин нима бўлди экан? Шу саволга сувости археологлари ҳозирча жавоб топиша олмаптилар.

Хорижий матбуот материаллари асосида
Жамшид САЪДИНОВ тайёрлади

“ЖОНОН МЕНИНГ ЖОНИМДА”

Тошкентдаги Амалий санъат музейида германиялик машхур исломшунос ва шарқшунос олима, филология фанлари доктори, профессор Аннамарис Шиммел хонимнинг “Жонон менинг жонимда” номли китоби тақдироти бўлиб ўтди. Ислон оламида хотин-қизлар сиймоси ҳақида сўз юритувчи ушбу тадқиқот муаллифнинг энг гўзал ва сара асарларидан ҳисобланади.

Олима Шарқ дунёси ҳамда муқаддас динимиз тарихига бағишлаб, 120 дан ортиқ китоб ёзган.

Тақдирот маросимида журналистлар А. Шиммел хонимнинг бугунги кунда урчиб кетган ислом ақидапарастлари ҳақидаги мулоҳазалари билан қизиқишди.

— Диний экстремизм ва ақидапарастлик кишиларнинг маърифатсизлиги, дунё ва жамиятга ўта тор назар билан қарашлари оқибатида юзага келади. Бундай ғоявий кучларга қарши фақат маърифат билан курашиш лозим, деб биламан, — деб жавоб берди олима.

“Жонон менинг жонимда” китоби Германиянинг “Санавита” фирмаси ҳомийлигида “Шарқ” нашриётида 10 минг нусхада чоп этилган. Уни немис тилидан ёзувчи Йўлдош Парда ўзбекчага ўйрган.

“Туркистон-пресс”

Mish-mishmi, yo...

ШАРҚҚА МОС ҚИЛМАЙДИГАН МАШХУРЛИК

Сўнгги ўн йилликнинг энг шов-шувли воқеасидан бири деб, шубҳасиз АҚШ Президенти Билл Клинтон билан Моника Левински ўртасида бўлиб ўтган ишқий можароларни айтиш мумкин. Ҳа, бу воқеа бутун дунё кишилари ўртасида жуда катта гап-сўзларга, миш-мишларга сабаб бўлди.

Моника Левински яна бир бор машхурлик либосига бурканмоқчи. Унга яна омад кулиб боқмоқда. Милош Форман ҳаммага таниқли Моника ҳақида фильм яратишга қарор қилди. У ўз суҳбатларидан бирида “мазкур фильмни суратга олишга уни қандайдир ўзини-ўзи қурбон қилишга қадар журъат этган одамлардан ҳайратланиш туйғуси ундагани”ни айтди.

Янги фильмда АҚШ Президенти устидан суд ишларини бошлашгача бориб етган Моника Левински ҳам Американинг қандайдир эркинликлари учун кураш олиб боради. Масалан, танлов эркинлиги учун.

Моника бу фильмдан сўнг Американинг, аниқроғи, Голливуднинг машхур юлдузлари қаторидан ўрин олар. Балки, кейинчалик “Оскар”га даъвогар ҳам бўлар? Ҳарна бўлганда ҳам бу машхурлик шарқ аёлларига мос келмайди.

Ҳар бир аёл гўзал хуснга эга бўлишни истайди. Гўзаллик, хусну малохат тушунчаси тор доирада ўлчанмайди. Дунёда хунук аёллар йўқ, лекин ўзига оро бермаган, парваришсиз аёлларгина бор. Эраминдан 2000 йил илгарироқ аёллар пардоз сирларини яхши билишган экан. Қадимги грециялик аёллар учун ҳам қомат хушбичимлиги ва

АЁЛЛАР НАФОСАТИ

юз гўзаллиги биринчи ўринда турган.

Менинг айтмоқчи бўлганим ҳам айнан юз парвариши ҳақида.

Авваламбор юзни илиқ сувда ювган маъкул. Бу организмда қон айланишини меъёрлаштиради. Юз юмшоқ ва латофатли бўлиши учун

қатиқ ва қаймоқдан фойдаланишган. Ҳозирги кунларда

яхши пишган ўрик ҳам фойдалидир. Уни юзингизга 5-10 дақиқа давомида суркаб, илиқ сувда ювиб ташланг. Бодрингни майдалаб, ўсимлик ёғи билан аралаштиринг, сўнг юзингизни ҳар куни бир

мартадан артиб, ювиб ташланг.

Юз куруқ бўлса лимон, бодринг дамламасини суринг, 15-20 дақиқадан кейин ювиб ташланг. Аёл қандай ёшда бўлмасин юз терисининг соғлом ва тиниқлиги унинг қувончидир. Аёллар эътибор беришган бўлса, тут

дарахти ҳам ўзига яраша юзга ёрдам беради. Тутни ҳам юзга суртиб, анча вақт ушлаб, ювиб ташланг.

Аёлларнинг ҳамма замонларда ҳам нафосатга интиланликлари бежиз эмас. Зеро, гўзалликка интилиш саломатликка, покизалликка интилиш демакдир.

Барно ШЕРБОЕВА,
ЎзДЖТУ қошидаги
лицей биттувчиси

КҮЙ (22 март — 21 апрель)

Ҳафта давомида ечилиши нажотсиз бўлиб туюлган ва кўпдан буён диққат марказини ташкил қилган муаммоларни ҳал этишингиз осон кечади. Умуман, ўтмишда хотирангизда мураккаблиги билан салбий таассурот қолдирган ишлар ечимни ҳал бўлади. Суюнчини чўза қолинг.

БУЗОҚ (22 апрель — 21 май)

Ўзингиз ҳақингизда, айниқса, аввал кўрсатган “қаҳрамонликларингиз” ҳусусида гапириб ўтиришингизнинг ҳолати йўқ. Биринчидан, бу одат умуман, одобсизлик белгиси. Қолаверса, маслаҳатимизга амал қилмасангиз, рақибларингизнинг кўнглидагидек ҳол содир бўлади.

ЭГИЗАКЛАР (22 май — 21 июнь)

Ен-верингиздагилар сизга, ҳар қачонгизга қараганда кўпроқ ишонч, эътиқод билан қарашлари эҳтимоли кучли. Сизда эса, аксинча, бошқаларга нисбатан менсимаслик назари билан қараш пайдо бўлади. Ўзгалар дарди, ташвишга бефарқ муносабатда бўлиш туйғуси устунлиқ қилади. Шундан эҳтиёт бўлинг.

ҚИСҚИЧБАҚА (22 июнь — 21 июль)

Бошингизга кичик-кичик ташвишлар тушган. Ундан фориг бўлишининг бирдан-бир йўли уйдан “бош” олиб кетиш. Бошқача айтганда, бутун ҳафта давомида ёлғизликка интилиш, дунё ташвишларини бир зум унуттишга интилиш зарур. Акс ҳолда аклий зўриқиш хасталикка олиб келиши мумкин.

АРСЛОН (22 июль — 21 август)

Душанбадан пайшанбагача яхши кайфият билан юрасиз. Ҳафтанинг сўнгги кунларида эса ишда унча жиддий бўлмаган чигалликлар юз бериши мумкин. Руҳингиз кўтаринки пайтларда ўйламасдан бировларга кўмаклашиш, ишини енгиллаштириш ҳақида ваъда бермаганингиз маъкул.

СУНБУЛА (22 август — 21 сентябрь)

Жиддий ишга қўл уриб, калаванинг учини йўқотиб қўясиз. Ундан чиқшининг осон йўлини излаб, саросимага тушишингиз эҳтимоли ҳам йўқ эмас. Шундай ҳолат юз берганда уни шовма-шоварлик билан бартараф қилишга уринманг. Яхшиси, дўппини бир чеккага олиб қўйиб, обдон ўйланг.

О‘quvchi (qizi)ngiz qulog‘iga aytin

“Агар аёл эркакликни даъво қилмай, аёллигича қолса, у кўпроқ иззат-ҳурматга сазовор бўлади. Аёлда аёлга хос фазилатларни чеклаб, эркаклик хислатларини кучайтириш унга зиён етказиш демакдир”, деган экан бир донишманд. Бу фикрни бир мушоҳада қилиб кўринг.

Аёллик... Эркаклик... Бу тоифаларни бир-биридан ажратиш турадиган хислатларни яхши биласиз. Қолаверса “аёллик”, “қиз бола”, уларга ҳамроҳ жисмоний ва маънавий фазилатлар ҳақида кўп эшитгансиз. Ҳамма нарсасизга тушунарли эди. Бироқ бунга лўнда таъриф бериш қийинлигини ҳис қилаяпсиз. Уринмай ҳам қўя қолинг. Аёллик — бу аёллик. Ана шунинг ўзида уларга хос бўлган ташқи ва ички дунё

ландни, аччиқ-чучукни, бор-йўқни, оила шароитини, имкониятларни фаҳмлай олади, идрок этади, ақл-хуши билан иш юргизиш, кам-кўстларни бартараф қилади. Инсоннинг боши — табиатнинг тоши, дегандек оила бошига бирор ташвиш тушганда дарров кўмақдош бўлади, атрофдагиларга ҳамдаму ҳамфикр бўлади. Зотан, аёлларга хос бўлган ўлмас назокат атрофдагиларга ҳамиша қанот бағишлаб келгани ҳақида ҳаётда мисоллар бисёр.

Назокат ҳамиша меҳр булоғидан сув ичади. Меҳр эса, аёллигини англаган, уҳдасидаги вазифа ва бурчларини шараф деб билганларда тинмас булоқдир.

Дилида меҳри йўқнинг файзи, назокати ҳам йўқ бўлади. Аёл киши нима учун яшаёт-

НАЗОКАТ

акс этгандек. Сифатларга келсак, улар жуда кўп. Лекин биринчи бўлиб аёл, қизларга нисбатан “назокат”, “дилбарлик” сўзлари ишлатилади. Айнан шу сўзларда қиз-аёлларга хос бўлган хулқ, ахлоқ, одоб акс этади-да.

Қиз болаларнинг юриш-туриши, гап-сўзи назокатли, дилбар бўлсин. Бундайларга ортиқча ҳаракат, кўпол қўл силташлар ярашмайди.

Назокат, дилбарлик деганда мулойимлик, нозик ҳатти-ҳаракат, юмшоқлик тушунилади. Қаттиқ гапириш, қаттиқ қулиш, қўлларни силталаб, ҳаммани ўзига қаратиб туриш назокатдан йироқдир. Дарҳақиқат, тили ширин, чеҳраси гулгун қиз-аёллар ўз оиласининг бахту саодати, ота-онасининг фахри бўлибгина қолмай — ўз элининг кўрки ҳамдир.

Демак, қизларда, аёл кишида, биринчи навбатда, ақлу фаросат, идроку назокат бўлиши керак. Ана шу билан у паст-ба-

ганини, оила, турмуш, бола-чақа, эр нима эканини билмаса, турмушдан ҳеч қандай лаззат тополмайди. Албатта, эр-хотин бирга шодланиб, бирга қайғуриб, бир мақсад йўлида жонкаш-жафокаш бўлиши керак. Дили пок аёл ўз умр йўлдошига абадий садоқатли, вафоли, меҳр-муҳаббатли бўлиб қолади.

Назокатли аёл ҳар қандай шароитда ҳам ўзини тутта билади: номус ва иффатини, қадр-қимматини, шарм-ҳаёсини сақлаб қола олади. Гўзал чеҳра кишининг бойлиги бўлгани каби дили поклик ундан афзалдир. Шоир айтганидек:

Дили пок хотин гарчи хунук,
Ёмон хулқли хушнамодан тузук.

Демак, аёлнинг назокати унинг нозик феъл-атворида, хулқининг латифлигида, одоб, тарбия ва садоқатида намоён бўларкан. Бундайлар жамиятда ҳам, оилада ҳам нозик гул мисол ардоқланиб, эъзозланадилар.

“Хотин-қизлар энциклопедияси”дан олинди.

ТАРОЗИ (22 сентябрь — 21 октябрь)

Кўнглидагидек кетаётган ишингиз руҳингизни кўтаради. Аммо бошқа жиҳатлардан таъбингизни хира қиладиган ташвишлар туғилиши эҳтимоли бор. Шу боис ҳамма иш жойида деб, бепарволикка берилмаслигингиз лозим. Содир бўлиши эҳтимоли туғилган воқеа-ҳодисаларга ҳам руҳан тайёр турунг.

ЧАЁН (22 октябрь — 20 ноябрь)

Ҳафтанинг иккинчи ярмида оилавий муносабатларда ҳам, шериклар билан ўрнатиладиган алоқаларда ҳам бирмунча саросималик сезилади. Ишончсизлик руҳи билинади. Шу сабабли ўзингиз ўта зарур деб ҳисоблаган юмушларни чоршанбага-ча бир ёқлик қилишингиз керак.

ЁИ (21 ноябрь — 20 декабрь)

Душанба ва сешанбада ўзингизни бир оз лоҳас сезасиз. Чоршанбадан кейин эса таниш-нотаниш “улфатлар” даврасига тушиб, ҳорғин кайфиятингизни ўнглаб оласиз. Фақат ҳар қандай ҳолатда ҳам ким билан, қаерда ва нима сабаб туфайли ўтирганингизни унутманг.

ЭЧКИ (21 декабрь — 20 январь)

Кайфиятингизда сокинлик ҳукм суради. Бу келгуси ишларингизни обдон режалаштириб олишингиз, руҳингизга оз бўлса-да, бирмунча хордик беришингизга имкон яратди. Шу аснода яқин кишиларингиз билан орангизда қачонлардир юз берган гина-қудралар бўлса, эс-ламасликка ҳаракат қилинг.

ҚОВБА (21 январь — 19 февраль)

Бировларнинг маслаҳатига кириб, даромад олишининг енгил йўлини излашга тушасиз. Дабдурустан қўлга киритилган ютуқдан руҳланиб, эсанқираб қолишингиз эҳтимоли туғилмоқда. Бу кунларда ва умуман, беминнат пишлоқ фақат қопқонда бўлади, деган нақли унутманг.

БАЛИҚ (20 февраль — 21 март)

Молиявий масала оиладаги оқошталлиқни бузади. Бунинг оқибатида бутун ҳафта давомида гангиб қоласиз. Ачинарлиси шундаки, айни шу дамларда илгари ўзларини сизга яқин дўст деб юрганлар ҳам ёнингизга яқинлашмасликка ҳаракат қиладилар.

EURO-2000ДА КУЧСИЗЛАР ЙЎҚ

эканлиги исботланмоқда. Гегемонларнинг дастлабки ўйинлардаги муваффақиятсизликлари, кучсиз ҳисобланганларнинг «даҳшат» ўйинлари бунга асос бўлади. Ҳозирча 2 галабага эришган Италия терма жамоаси биринчи бўлиб кейинги босқичга йўлланмани қўлга киритди. Ўтказилган ўйинлар: «А» гуруҳи: Германия — Руминия — 1:1, Португалия — Англия — 3:2. «В» гуруҳи: Бельгия — Швеция — 2:1, Туркия — Италия — 1:2, Бельгия — Италия — 0:2, Швеция — Туркия — 0:0, «С» гуруҳи: Испания — Норвегия — 0:1, Югославия — Словения — 3:3, «Д» гуруҳи: Франция — Дания — 3:0, Голландия — Чехия — 1:0

ОЛИМПИАЧЛАР САФИ КЕНГАЙДИ

13-15 июнь кунлари бўлиб ўтган енгил атлетика бўйича Ўзбекистон кубоги мусобақалари натижасига кўра олимпиадага боровчилар сафи яна иккитага ортди. Босқон улоқтирувчилар Виктор Устинов ва Виталий Хожателев босқонни мос равишда 77 м 77 см ва 75 м 62 см га улоқтириб йилнинг энг нуфузли мусобақасига йўлланмани қўлга киритдилар.

СЎНГГИ ҲИСОБ-КИТОБЛАРГА КЎРА

бугун дунёдаги энг кўп пул тўланадиган футболчи Туриннинг «Ювентус» жамоаси ўйинчиси Александро Дель Пьеро ҳисобланар экан. У йилига, реклама ва мукофотлардан тушадиган маблағларни қўшиб ҳисоблаганда, 11 миллион («кўки»дан фойда қиларкан. Миланнинг «Интер» жамоаси ҳужумчиси бразилиялик Роналдо йилига 9,2 миллион доллар фойда билан иккинчи ўринни, худди шу жамоанинг яна бир ҳужумчиси Кристиан Вьери йилига 6,5 миллион доллар фойда билан учинчи ўринни эгаллашган. Инглизларнинг «МЮ» командаси «арзанда»си Дэвид Бекхэм йилига 6 миллион фойда билан тўртинчи ўринни банд этган.

В. БОЙМУРОДОВ

ЭРКИН КУРАШ

1983-85 йилларда туғилган ўсмирлар ўртасида Ўзбекистон биринчилиги бўлиб ўтди. 200 нафардан ошди курашчилар қатнашган беллашувларда М.Аблякимов, Р.Жуманиёзов, И.Ҳамроев, У.Юсупов, А.Нажмиддинов, Д.Сафаров, Д.Худойбердиев, Х.Бобоқулов, С.Анваров, Ш.Нарзиевлар ўз вази тоифаларида ғолиб бўлишди.

Ўтказила бошланганига 5 йил бўлган «Тошкент Опен» турнири бу йил илк бор WTA турнири мақоми олдди. Турнирнинг мукофот жамғармаси ҳам бу йил анча ортиб, 140 минг АҚШ доллари тенг бўлди. Турнир ғолибига 22000 доллар ва 110 WTA тасниф очкоси берилади. Ярим финалчилар 6000 доллар ва 50 очко, чорак финалчилар 3000 доллар ва 27 очко, 1/8 финалда ўйнаганлар 1800 доллар ва 14 очко, 1/16 финалда иштирок этганлар эса 1800 доллар ва 1 очко соҳиби бўладилар.

Бу йилги мусобақаларда WTA таснифида кучли юзликка кирувчи тўрт теннисчи иштирок этмоқда. Булар А.Смашнова (Исроил) — 44, С.Питковски (Франция) — 48, А.Жидкова (Россия) — 92, Йинг Куанг Йи (Хитой) — 93. Ўзбекистоннинг биринчи ракеткаси Ирода Тўлаганова бу таснифда 160-ўринни банд этиб турибди. Хуллас, бу йилги турнирнинг нуфузи ортгани, унинг аҳамиятини мусобақанинг очилиш маросимида сўзга чиққан Тошкент шаҳар ҳоки-

кайд этилишини намоиш эта бошлади. Беллашувларнинг биринчи босқичида турнирнинг 7 нафар рақамли иштирокчиси ўз рақибларига имкониятни бой беришди. Айниқса мусобақанинг биринчи рақамли теннисчиси, турнирнинг ўтган йилги ғолибаси исроиллик Анна Смашнова илк босқичдан ўта олмагани барчани бирдек ажаблантирди. У Ф.Скиавонегга 4:6, 6:3, 4:6 ҳисобида ютқазиб қўйди. Шунингдек, 3-рақамли теннисчи россиялик А.Жидкова хитойлик Ли Тингга икки сет натижасига кўра мағлуб бўлди. Биринчи босқичдан ўта олмаган қолган рақамли иштирокчилар хусусида тўхталадиган бўлсак, германиялик М.Вайнгартнер (6), руминиялик К.Кристее (7), италиялик Ж.Газони (5), германиялик А.Бахмани (12), хитойлик Ли На (15)лар ҳам яқкалик баҳсларида ракеткаларини ғилофларига солишга мажбур бўлдилар.

Яқкалик баҳслари. Биринчи

"Tashkent Open"

БУ ЙИЛГИСИ БОШҚАЧА

босқич. 13 июнь.

Скиавоне (Италия, 11) — Смашнова (Исроил, 1) — 6:4, 3:6, 6:4, Островская (Беларусь, 9) — Сангарам (Таиланд) — 6:0, 6:0, Сисоева (Россия) — Ким Ен Ха (Ж.Корея) — 3:6, 6:3, 7:6 (8:6), Поутчек (Беларусь, 10) — Вайнгартнер (Германия, 6) — 6:1, 6:4, Куанг Йи (Хитой, 4) — Биктякова (Ўзбекистон) — 6:2, 6:0, Розен (Исроил) — Ковалчук (Украина) — 6:1, 6:4, Прокуся (Индонезия) — Кишвент (Австрия) — 6:4, 6:0, Обзилер (Исроил) — Кристеа (Руминия, 7) — 7:5, 6:3, Любиани (Италия, 13) — Газони (Италия, 5) — 7:6 (9:7), 6:3, Бовина (Россия) — Бахман (Германия, 12) — 6:2, 6:1, И.Тўлаганова (Ўзбекистон, 16) — Серра-Занетти (Италия) — 6:2, 6:3, Ли Тинг (Хитой) — Жидкова (Рос-

сия, 3) — 6:4, 7:6 (7:4, Мандула (Венгрия, 8) — Дадахўжаева (Ўзбекистон) — 6:2, 6:2, Запорожонина (Украина) — Ли На (Хитой, 15) — 0:6, 6:4, 6:1, Барна (Германия, 14) — Куликовская (Россия) — 6:2, 6:1, Питковски (Италия, 2) — Родионова (Россия) — 6:1, 6:3

Яқкалик баҳслари. Иккинчи босқич, 14 июнь.

Скиавоне (11) — Островская (9) — 6:2, 6:4, Канг Йи (4) — Розен 6:2, 6:2, Бовина — Любиани (13) — 6:4, 7:6 (7:4).

15июнь. Поутчек (10) — Сисоева — 6/2, 6/2, И.Тўлаганова (16) — Ли Тинг — 6/1, 6/3, Запорожонина — Мандула (8) — 3/6, 6/3, 6/2, Питковски (2) — Барна (14) — 6:1, 6/3, Обзилер — Прокуся — 5/7, 6/4, 7/5.

Ш.НИШОНОВ

Олий лига. 18-турдан кейинги вазият

Т/р	Жамоалар	Ў	Ю	Д	М	Т-Н	О
1.	Дўстлик	18	14	2	2	49-20	44
2.	Самарқанд-Д	18	13	1	4	43-21	40
3.	Насаф	18	11	5	2	35-19	38
4.	Нефтчи	18	10	6	2	32-16	36
5.	Навбахор	18	10	5	3	40-19	35
6.	Сурхон	18	9	4	5	31-25	31
7.	Семург	18	9	3	6	33-23	30
8.	Бухоро	18	8	3	7	19-21	27
9.	Андижон	18	6	7	5	31-24	25
10.	Зарафшон	18	6	4	8	16-29	22
11.	Трактор	18	6	3	9	19-21	21
12.	Пахтакор	18	6	3	9	26-30	21
13.	Қизилқум	18	5	6	7	16-24	21
14.	Металлург	18	5	5	8	17-23	20
15.	Сўғдиёна	18	5	4	9	16-28	19
16.	Гулистон	18	5	2	11	24-34	17
17.	Кимёгар	18	3	7	8	14-27	16
18.	Хоразм	18	3	5	10	14-25	14
19.	Темирйўлчи	18	3	4	11	21-39	13
20.	Турон	18	1	5	12	14-42	8

Тўпурақлар:

1. Ж.Ирисметов («Дўстлик») — 19 та
2. З.Холмуродов («Насаф») — 16 та
3. М.Муҳаммадиев («Самарқанд-Д») — 14 та

Футбол бўйича мамлакат биринчилиги олий табақаси жамоаларининг 18-тур учрашувлари бўлиб ўтди. Натижалари қуйидагича:

- «Самарқанд-Д» — «Дўстлик» 6:3
- «Зарафшон» — «Кимёгар» 0:0
- «Навбахор» — «Хоразм» 3:1
- «Темирйўлчи» — «Турон» 1:1
- «Нефтчи» — «Сўғдиёна» 3:1
- «Андижон» — «Гулистон» 5:1
- «Насаф» — «Металлург» 4:3
- «Сурхон» — «Трактор» 2:0
- «Бухоро» — «Пахтакор» 4:3
- «Қизилқум» — «Семург» 0:0

Ёз кувончлари

Чўлпон кўзларингни бекитма мендан,
Ой мисол юзларинг яширмагин ҳеч.
Улгу олганмиди оху ҳам сендан,
Ҳилолдек юзингдан ёришгайдир кеч.

Атиргул бўйингдан олиб андоза
Ўзининг қаддини сенга тенглагай,
Алвон япроқлари ёноғингдан нур
Олиб порлашини ҳеч ҳам билмагай.

Шунчалар гўзалсан, офтобсан мисли,
Юлдузлар ортингда бекиниб қолар.
Ҳар бир қарашингдан ярадор қалбим,
Кипригинг наштари минг пора тилар.

Сен сайёд эурсан, мен эса бир сайд,
Киприклар мен томон отилган ўқдир.

Нечун, эски ярам кўзғалдинг яна,
Мен сени қачонлар айлагандим тарк.
Нечун вулқонлари отилган сана
Яна ўз комига айлар мени ғарқ.

Ko'ngil bitiklari

Наҳот муҳаббатдан кетолмай йироқ,
Хаёл тегирмони мени эзгилар.
Наҳот унут эмас узок вақт фироқ,
Ўша кўз қарашлар, ўша чизгилар.

Наҳот дов-дарахтнинг гунчасин кўриб
Ҳар кўклам хаёлим кетса сен томон.
Сокин тонг қушлари саҳарлаб туриб
Сенинг кўшигингни куйласа ҳамон.

Наҳот ўчган эмас қалбдаги олов,
Ловуллаб ёнсаю етса фалакка.
Сени кўрган ҳамон ёнсам мен лов-лов,
Таскин беролмасам тентак юракка.

Галаён кўтарганда исёнкор қалбим,
Иродам кучига бўйсунмас наҳот.
Бўйин эгиб турса олдингда қаддим,
Вужудим қачонлар ёққан муҳаббат.
Абдурахмон БОБОБЕКОВ,
Ўқитувчи

Bilasizmi?

ЖИНОЯТ
ВА ЖАЗО
ЁХУД ПУЛ ҲАҚИДА

Пул фақат озодлик эмас. У бамисоли шайтон дир. У ҳам шайтон сингари одамларнинг қалбига васваса солади, уларни турли жиноятларга етаклайди. Бойлик учун айримлар ўғрилик, қотиллик, фирибгарлик, қаллоблик қиладилар. Яна бир тоифа кимсалар борки, улар пулни қалбакилаштирадilar. Деярли барча мамлакатларнинг купюраларида пулни қалбакилаштирганлик учун жазо берилиши ҳақида огоҳлантириш бор. Лекин ана шу жазо ҳам қалбаки пул ясовчиларга сабоқ бўлавермаслигини матбуот хабарларидан ўқиб билиб турибмиз.

Дунёдаги энг қадимги қонунлар мажмуаси деб ҳисобланувчи подшо Хаммурапи қонунларида қалбаки пул ясаганлар ўлим жазосига маҳкум этилиши белгилаб қўйилган.

Кўҳна Римда ҳам пулни қалбакилаштирганларни аёвсиз жазолаганлар. Агар ана шу қаллоб қул бўлса, у қатл этилган. Мабоодо Рим фуқароси шу ишга қўл урса, уни йиртқич ҳайвонларга емиш қилганлар.

Бошқа бир қатор мамлакатларда, хусусан қадимги Русда қалбаки пул ясовчиларнинг томоғига қалайи ёки кўргошин эритиб қуйганлар ёхуд қўл-оёғини кесиш билан жазолаганлар. Лекин шуниси борки, пулни қалбакилаштирувчилардан асрлар оша машҳурлиги сўнмай келаётган кишилар ҳам етишиб чиққан. Ўшалардан бири кўҳна грециялик файласуф Диогендир. Воқеа бундай бўлган.

Диогеннинг отаси Гинесий йирик пулларни майдасига ва аксинча, чет эллардан келган савдогарларнинг пуллари маҳаллий пулга алмаштириб берувчи сарроф бўлган. У қалбаки тангалар ясаб, уларни ҳақиқийларига қўшиб, четдан келган савдогарларга ўтказиш билан машғул бўлган. Бу қаллобликка ўғли Диогенни ҳам жалб этган. "Кўза кунда эмас, кунда синади", деганларидек, бир кун Гинесийнинг жинояткорона қилмиши ошкор бўлади. Суд уни зиндонга ташлаб, мол-мулкни Синоп шаҳри фойдасига мусодара қилиш, ўғли Диогенни эса шаҳардан ҳайдаб чиқариш тўғрисида ҳукм чиқаради. Бу пайтда бўлғуси файласуф ўн саккиз яшар навқирон йигит эди. У Африкада яшайди, сўнг Коринфга кетади. Йиллар ўтиб унинг номи бутун Грецияга ёйилади. Унинг бисотида биттагина фонус бўлиб, кундуз кунлари ҳам уни ёқиб кўтариб юрган. Бунинг боисини сўраганларга Диоген: "Инсон деган номга муносиб ҳақиқий одамни қидираяпман", деб жавоб берган.

Ҳа, инсон пулнинг қули бўлмаслиги керак, аксинча пул инсонга хизмат қилиши лозим. Чунки пулни инсоннинг ўзи яратган.

Ўзбекистон Миллий Университети талабаси
Жамшид ДАВЛАТОВ тайёрлади.

ЭЪЛОН

Тошкент вилояти Ўрта Чирчиқ туманидаги 50-ўрта мактаб томонидан 1996-йилда Атакулов Дильшод Ибайдуллаевич номига берилган ИЗ-А 072125 рақамли ўрта маълумот тўғрисидаги шаҳодатнома йўқолганлиги сабабли

БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

"Тил ва адабиёт таълими" ва "Преподавание языка и литературы" журналлари таҳририяти Тожимурод Турсуновга онаси **Гулсум ТУРСУНОВА**нинг вафоти муносабати билан таъзия билдиради.

QUTLOV

Ҳамкасбимиз, маориф жонкуяри, устозимиз Жўра ҚОБУЛОВнинг қутлуғ 60 ёшга тўлишлари билан самимий табриклаймиз ва у кишига узок умр, серунум фаолият тилаб қоламиз.

Қашқадарё вилояти
Муборак тумани
Абдулла Қаҳҳор
номидаги мактаб
жамоаси.

ЗАМОНАВИЙ
БАСКЕТБОЛНИНГ АСОСЧИСИ
— ЎҚИТУВЧИ

Америкалик жисмоний тарбия ўқитувчиси Ж. Нейсмит замонавий баскетболнинг асосчиси ҳисобланади. У 1891 йилда бу ўйин қондасини ишлаб чиққан эди. Баскетболнинг вужудга келиши тарихи қизиқ. Кўҳна манбаларга қараганда, бундан 2500 йил муқаддам қадимги инклар, ацтеклар ва майяларда баскетболга ўхшаш "пок-та пок" деган ўйин бўлган.

Ўйин майдони тошдевор билан ўралиб, унинг икки қарама-қарши деворига ёғоч гардиш ўрнатилган. Ўйинчилар эса унга қуйма каучукдан тайёрланган тўп ташлашарди.

Қизиғи шундаки, ўйинда фақат тизза, сон ва тирсақдан фойдаланилган, холос.

1936 йили Берлиндаги XI Олимпиа-

да ўйинларидан бошлаб баскетбол олимпия спорти турлари қаторига киритилди.

СУЗИШ СПОРТИ МАКТАБЛАРИ

Қадим замонлардаёқ киши сувда ўзини тутта олиши, яъни сузишни яхши билиши ажойиб хусусиятлардан бири саналган. Сузиш мусобақаси илк бор 1515 йили Венецияда ўтказилган.

XVIII асрнинг охири ва XIX асрнинг бошларида Германия, Австрия, Чехия, Франция каби мамлакатларда дастлабки сузиш спорти мактаблари жорий этилган. 1877 йили Англияда сузиш бўйича дастлабки мусобақалар бўлиб ўтгач, 1890 йилга келиб илк марта бу соҳада Европа биринчилиги ўтказилди.

1896 йили Афинада ўтган биринчи олимпиада ўйинларидан бошлаб сузиш олимпиада спорт турлари дастурига киритилган.

А. АЛИЕВ тайёрлади.

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмаҳонаси.
Қорхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани IBM компьютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Абдурашул НОРМАНОВ
саҳифалади.

Навбатчилар: Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ,
Беҳбуд БОТИРОВ

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.
Г-517.
Тиражи 35.358
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими А-3.

Босишга топшириш вақти — 20.00.
Топширилди — 20.00.